

Türkiye'de İşârî Tefsir Üzerine Yayınlanan Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi (1925-2023)

Vedat Yetkin | 0000-0002-6990-0037 | vedat.yetkin@bilecik.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi | Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı |
Bilecik, Türkiye

ROR : 00dzfx204

Öz

Son yıllarda Türkiye'de ilahiyat camiasında dikkate değer bir bilimsel üretkenlik gözlemlenmektedir. Başta tefsir olmak üzere Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı'nda pek çok yazar adeta birbirleriyle yarışır halde akademik yayınlar sunmaktadır. Yayınlardaki bu nicel artış, bu çalışmaların bilimsel seyrinin hangi konularda seyrettiği ve entelektüel ilginin daha ziyade ne yönde ilerlediği gibi soruları akla getirmektedir. Bu çalışmada hem tasavvuf hem de tefsir alanındaki akademisyenlerin ilgi alanına giren işârî tefsir konulu akademik yayınların bibliyometrik bir analizi yapılmıştır. İşârî tefsir alanında 2023 yılı sonuna kadar yayınlanan makaleleri bütün tarihsel süreçleri dikkate alarak inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bibliyometrik analiz kısaca matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle kitap, tez ve akademik dergi gibi bilimsel yayınların incelenmesidir. Bu yöntem sonucunda ise veriler sayısal analiz yoluyla yorumlanmaktadır. Elde edilen bu veriler ile yapılan çalışmaların bilimsel verimliliği ölçülebilmektedir. İşârî tefsir konulu akademik çalışmaların analizinin yapıldığı bu araştırma, 1925-2023 yılları arasında yayımlanan araştırma makalesi, makale çevirileri, lisansüstü tez çalışmaları, sempozyum bildiri metinleri ve telif kitapları kapsamaktadır. Taramalar sonucu erişilen çalışmaların yayın yılı, konusu, yazar sayısı ve akademik profili vb. parametreler üzerinden analizi yapılmıştır. Veriler kodlanarak grafik ve tablolar halinde görselleştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı ise bibliyografik çalışmalardan farklı olarak 1925'ten 2023 yılına kadar işârî tefsir alanına giren akademik yayınları inceleyerek, çalışmaların durumu hakkında tespitlerde bulunmaktır. Söz konusu tarih aralığında yayınlanan 217 lisansüstü tez ve 197 akademik makale tespit edilmiştir. Bu yayınların %52'si tefsir, %24'ü tasavvuf ve %24'ü de geri kalan bilim dalları kapsamında çalışılmıştır. Bu veriler göstermektedir ki; işârî tefsir konulu çalışmalar tasavvuf ve tefsir araştırmacıları dışındaki birçok temel İslam bilimlerinde araştırmalar yapan kişilerin de ilgisini çekmektedir. Nitekim işârî tefsir telifi günümüzde hala güncelliğini korumaktadır. İşârî tefsir konulu çalışma yapan araştırmacıların en çok zorlandığı nokta literatür taramasıdır. Nitekim ayrı ayrı iki binli sayıları geçen tefsir ve tasavvuf alanındaki lisansüstü tezlerin teker teker incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada işârî tefsir konulu tezlerin kronolojik bir listesi verilmiştir. Bu sayede araştırmacılar bu alandaki yapılan tezlerin bilgisine daha net ulaşabileceklerdir. Bunun yanında bu zamana kadar telif edilen birçok işârî tefsir henüz akademik düzeyde çalışılmamıştır. Bütün bu veriler

önümüzdeki yıllarda bu alandaki çalışmaların artış göstereceğine işaret etmektedir. Bu araştırma, işârî tefsir alanının gerek interdisiplinler çalışılması, gerek daha birçok çalışmaya olanak sağlayacak potansiyeliyle, ilgili araştırmacılara literatür hakkında çeşitli veriler ve analizler sunarak akademik düzeyde kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca araştırmada kullanılan bibliyometrik analiz yönteminde nicel ve nitel veriler üzerinden ayrıntılı alan değerlendirmesi yapılarak araştırmacılara doğru çalışma yöntemi tespitinde kolaylık sağlanmıştır. Nitekim bu çalışmada işârî tefsir alanında birçok değerlendirme ve yeni çalışma önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Tasavvuf, İşârî Tefsir, Bibliyometrik Analiz, Türk İlahiyat Akademisi.

Atıf Bilgisi

Yetkin, Vedat. "Türkiye'de İşârî Tefsir Üzerine Yayınlanan Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi (1925-2023)". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 10/2 (Aralık 2024), 470-503. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.2.05>

Geliş Tarihi	08.08.2024
Kabul Tarihi	26.10.2024
Yayın Tarihi	31.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu araştırma için Etik Kurul İzni gerekmemektedir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Bibliometric Analysis of Academic Studies Published on Ishari Tafsir in Türkiye (1925-2023)

Vedat Yetkin | 0000-0002-6990-0037 | vedat.yetkin@bilecik.edu.tr

Asst. Prof. | Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Tafsir |
Bilecik, Turkey

ROR : 00dzfx204

Abstract

In recent years, a significant level of scholarly productivity has been observed within the field of Islamic theology in Turkey. Particularly in the field of Qur'anic exegesis, many scholars in the Department of Basic Islamic Sciences appear to be in active competition to produce academic publications. This quantitative increase in publications raises questions about the thematic trends of these scholarly works and the direction of intellectual interest. This study conducts a bibliometric analysis of academic publications on Ishari tafsir, a topic that captures the interest of scholars in both Sufism and Qur'anic exegesis. To date, no study has systematically examined articles published in this field, taking into account their historical progression up to the end of 2023. Bibliometric analysis involves the application of mathematical and statistical methods to examine scholarly publications such as books, theses, and academic journal articles. The findings derived from this method provide a quantitative basis for assessing the scientific productivity of these works. This research examines publications on Ishari tafsir, including research articles, article translations, postgraduate theses, symposium proceedings, and authored books published between 1925 and 2023. The analysis includes parameters such as publication year, subject matter, number of authors, and academic profiles. The data were coded and visualized in graphs and tables. Unlike bibliographical studies, the aim of this research is to analyze academic publications on Ishari tafsir produced between 1925 and 2023 and to provide insights into the state of scholarship in this field. Within this time frame, 217 postgraduate theses and 197 academic articles were identified. Among these, 52% focused on Qur'anic exegesis, 24% on Sufism, and the remaining 24% on other Islamic disciplines. These findings indicate that studies on Ishari tafsir attracted the interest of researchers from various fields of Basic Islamic Sciences beyond Sufism and Qur'anic exegesis. Notably, the study and authorship of Ishari tafsir remain relevant today. One of the primary challenges faced by researchers in this field is the extensive literature review required. This includes the examination of over two thousand postgraduate theses in both Qur'anic exegesis and Sufism, making individual review a necessity. To address this, the study provides a chronological list of theses on Ishari tafsir, allowing researchers to access detailed information about previous works in this field more effectively. Additionally, many authored works on Ishari tafsir have yet to be studied at an academic level. These findings suggest that studies in this area are likely to increase in the

coming years. This research contributes to the field of Ishari tafsir by providing comprehensive data and analysis, thereby facilitating academic work and offering a foundation for interdisciplinary studies. By employing bibliometric analysis methods that integrate both quantitative and qualitative data, the study offers researchers an effective approach to identifying proper methodologies. Furthermore, this research presents evaluations and proposes new directions for future studies in the field of Ishari tafsir.

Keywords

Tafsir, Sufism, Ishari Tafsir, Bibliometric Analysis, Turkish Theologies.

Citation

Author Surname, Name. "Bibliometric Analysis of Academic Studies Published on Ishari Tafsir in Türkiye (1925-2023)". *The Journal of Near East University Islamic Research Center* 10/2 (December 2024), 470-503. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.2.05>

Date of Submission	08.08.2024
Date of Acceptance	26.10.2024
Date of Publication	31.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	Ethics Committee Permission is not required for this research. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

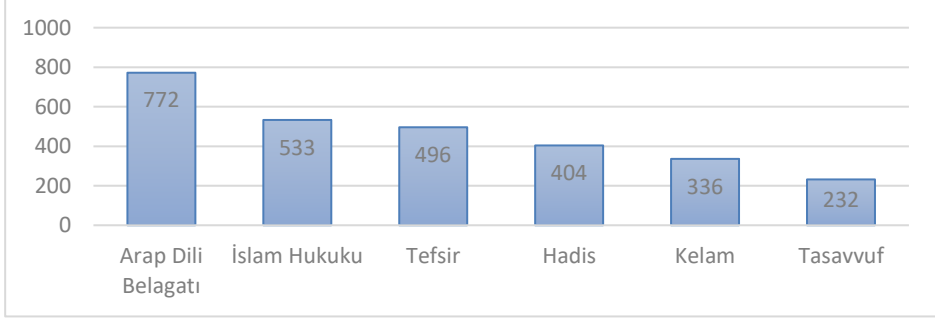
Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde ilahiyat eğitimine Cumhuriyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra 1924 tarihinde Dârülfünun'da başlanmıştır. 1933-1949 tarihleri arasında fetret dönemini yaşayan bu alan 1949'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin açılmasıyla yeniden eğitim hayatına başlamıştır.¹ Son yıllarda Türkiye'de ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinin sayısındaki artış, beraberinde başta temel İslam bilimleri alanı olmak üzere dini konularda akademik düzeyde yayınların hızlıca artmasına olanak sağlamıştır. Söz konusu bu fakültelerin görevlerinden biri de din alanında araştırmalar yaparak dinin günün ihtiyaç ve şartlarına uygun olarak yorumlanması ve anlaşılmasına katkı sunacak bilimsel bilgiler üretmektir. Bu bakımdan Türkiye'de ilahiyat /İslami ilimler fakülteleri, toplumun dini konulardaki ihtiyaçlarına güncel bilgi üreten kurumların başında gelmektedir. Bu bilgileri gerek kamuoyuna gerekse akademik çevrelere ulaştıran en önemli kitle iletişim araçlarından birisi ise akademik düzeyde yayımlanan akademik dergiler, lisansüstü tez çalışmaları, sempozyum bildiri metinleri ve telif kitaplardır. Şu anda Türkiye'de ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinin çoğu, süreli bir fakülte dergisi yayımlamaktadır.

1924 yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde açılmış ilk ilahiyat fakültesi olan Darülfünun İlahiyat Fakültesi ve bu fakültede yayınlanan fakülte mecmuası sadece 9 sene faaliyet gösterebilmiştir. 16 senelik bir aradan sonra 1949 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin kurulmasıyla yeniden yüksek din eğitimi akademik düzeyde başlamıştır. 1992-1996 yılları arasında artan fakülte sayıları 2010 senesinde 25'e ulaşmış ve bu yıldan sonra hızlı bir artışa geçerek 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 4 katı artarak bazı vakıf üniversiteleri de dahil olmak üzere fakülte sayısı 34'ü İslami ilimler, 67'si ilahiyat olmak üzere toplam 101'e ulaşmıştır.² Fakülte sayılarındaki bu artış beraberinde akademisyen ve akademik yayınlar konusunda da ciddi gelişmelere yol açmıştır.³ İlahiyat/İslami ilimler fakültelerinin güncel akademisyen sayısı ise aşağıdaki grafikte verilmiştir:

¹ İbrahim Turan, "Türkiye'de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *Darülfünun İlahiyat* 37 (2017), 59-77.

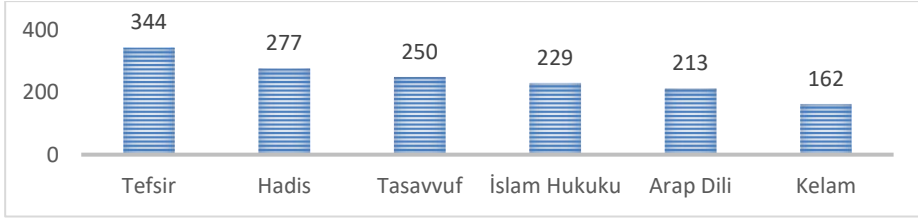
² Veriler için bk. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, Fakülteler Hakkında Bilgiler Raporu" (Erişim 05 Nisan 2024); Elif Sobi, "2010-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi - Sayısal Değişimler ve Sonuçları", *İlahiyat* 6 (Haziran 2021), 5-28.

Şekil 1: Anabilim Dalı Öğretim Elemanı Sayısı

Yukarıdaki tabloda tefsir ve tasavvuf anabilim dalları, Türk ilahiyatlarında öğretim elemanı sayısı bakımından 3. ve 6. sırada yer almaktadır. Türkiye’de akademik alandaki bu iyileşme bu iki alana dair akademik çalışmaların yayın durumuna da yansımıştır. Zira DergiPark veri tabanından alınan nicel veriler 2023 akademik yılının, İslami ilimler alanında makale yayını açısından tüm zamanların en verimli yılı olduğunu göstermektedir. 2023 yılına ait temel İslam bilimlerine ait makale yayın sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Şekil 2: Temel İslam Bilimleri 2023 Yılı Araştırma Makale Sayıları

Akademik alanda yayın yapan araştırmacılar çoğunlukla konu seçiminde çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Bunun sebebi ise günümüzde artık bilimsel çalışma alanlarının genişlemiş olmasıdır. Bu konuda bibliyografik çalışmalar araştırmacılara yön vererek araştırma yapmak istedikleri alanlarda onlara panoramik bir çerçeve çizmiştir. Bibliyografik çalışmalar bir dönemin popüler yayınları arasında yer almıştır. 2000’li yılların başları temel İslâm bilimleri anabilim dalında bibliyografik çalışmaların arttığı yıllar olmuştur. Bu alandaki her disiplinde önce bilim dallarında hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerine devamında ise makalelere dair künye bilgileri bir araya getirilmiştir. Örnek olarak; Ömer Kara, *Tefsir Akademisyenleri Biyografisi* başlıklı çalışmasında tefsir alanında belirli yıllar arasında hazırlanmış tez ve makalelere dair bir dizin ortaya koymuştur.⁴ Ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) bünyesinde

⁴ Ömer Kara, *Tefsir Akademisyenleri Biyografisi: Şahıslar, Tezler, Kitaplar, Makaleler, Tebliğler* (Kurav Yayınları, 2007); Ali Namlı, *Türkiye Akademik Tasavvuf Araştırmaları Bibliyografyası* (İstanbul: Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı İlmî Araştırmalar Merkezi Yayınları, 1996); Eyüp İnce, *Tasavvuf Literatürü-Tasavvufî Kaynaklar & 2015-2023 Yılları Arasında Yapılan Akademik Çalışmalar* (İstanbul: Kitabı, 2023); Betül Tarakçı, “Osmanlı Modern Dönem Tasavvuf Literatürü Biyo-Bibliyografik Bir Deneme (1812-1925)”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 16/31-32 (2020), 47-86.

hazırlanan bibliyografik çalışma olan *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu III* (1953-2015) ise alanın kuşkusuz en kapsamlı eseridir.⁵

Günümüze gelindiğinde ise teknolojinin ve internet olanaklarının hızla artması bibliyografik çalışmaların işlevini sonlandırmıştır. Zira hemen her bilim dalında tez ve makalelerin künye bilgilerine ulaşmak artık dijital veri tabanlarında saniyeler içinde mümkün olmaktadır. Bu sebeple son yıllarda bibliyografik çalışmaların yerini bibliyometrik analizler almıştır.⁶ Bibliyometri; belirli bir alan, dönem ve bölgede araştırmacılar ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınlar ile bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.⁷ Bibliyometrik taramalar farklı disiplin türlerine göre çeşitlilik arz edebilir. Belirli bir alandaki bilimsel çıktılarının verimliliğini değerlendirebilmek ancak bu tür analizlerle sağlanmaktadır. Bu türden taramalarla bir taraftan çalışma alanının geçmişini gözlemek mümkün olurken diğer taraftan göstergeleri aracılığıyla gelecekteki araştırma alanlarının geliştirilmesine olanak tanınmaktadır. Bibliyometrik analiz, araştırma alanları içerisindeki bilimsel çıktılarının ve teknolojinin izlenmesi için bir referans noktası teşkil etmektedir.⁸

Bu araştırmanın amacı ise yukarıdaki bibliyografik çalışmalardan farklı olarak 1925'ten 2023 yılına kadar işârî tefsir alanına giren akademik yayınları inceleyerek, çalışmaların durumu hakkında tespitlerde bulunmaktır. İşârî tefsir; ayetlerin batınî/derûnî anlamlarına odaklanan tasavvuf ehlinin kaleme aldığı bir tefsir türüdür. Tefsir tarihi boyunca bu türde yazılan tefsirler önemli bir yekûna ulaşmış ve müstakil bir tefsir ekolü olarak literatürde yerini almıştır. Bibliyometrik analiz çalışmasına dair Türkiye'de ilahiyat camiasında yayınlanan çalışmaların sayısı oldukça azdır.⁹ Bu sebeple yapılan bu çalışma sayesinde işârî tefsir alanındaki araştırmaların kronolojik olarak son

⁵ İsmail Erünsal vd., *İlahiyat Fakülteleri, Tezler Kataloğu: (1953-2015)* (İSAM Yayınları, 2017).

⁶ Danica Železnik vd., "A Bibliometric Analysis of the *Journal of Advanced Nursing*, 1976-2015", *Journal of Advanced Nursing* 73/10 (Ekim 2017), 2407-2419.

⁷ <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/bibliyometrik-analiz-sikca-sorulan-sorular/>; R. N. Broadus, "Toward a Definition Of "Bibliometrics", *Scientometrics* 12 5-6 (1987), 376; Éric Archambault, Étienne Vignola Gagné, *The Use of Bibliometrics in the Social Sciences and Humanities*, (Montreal: Social Sciences and Humanities Research Council of Canada (SSHRC), 2004), 1-2.

⁸ Hamit Derviş, "Bibliometric Analysis Using Bibliometrix an R Package", *Journal of Scientometric Res* 8/3 (2019), 157; Magaly Gaviria-Marin vd. "Twenty Years of the *Journal of Knowledge Management: a Bibliometric Analysis*", *Journal of Knowledge Management* 22/8 (2018), 1657; Éliane Gauthier, *Bibliometric Analysis of Scientific and Technological Research: a User's Guide to the Methodology* (Kanada: Science and Technology Redesign Project, 1998), 9.

⁹ Adem Güneş, "Akademik Dergilerde Yayınlanan Din Eğitimi Konulu Makalelerin Bibliyometrik Analizi (1925-2020)", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 12 (2021), 199-222; Mehmet Fatih Buğın, "İslam Ekonomisi ve Finansı Alanyazının Bibliyometrik Analizi", *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 26 (2021), 658-677.

geldiği noktaya panoramik bir şekilde bakılabilecektir. Bu alanda hangi konularda yoğunluk yaşandığının bilgisi verilerek nispeten ihmal edilen noktalara dikkat çekilmesi araştırmanın önemini teşkil etmektedir. Araştırmada şu soruların cevabı aranacaktır:

-1925-2023 yılları arasında Türkiye’de işârî tefsir alanında kaleme alınan araştırma makaleleri, makale çevirileri, lisansüstü tez çalışmaları, sempozyum bildiri metinleri ve telif kitapların ayrı ayrı sayıları kaçtır?

-Bu tarih aralığındaki akademik çalışmaların konu dağılımı nasıl gerçekleşmiştir?

-1925-2023 yılları arasında akademik düzeydeki işârî tefsir çalışmalarında en çok katkı sunan akademisyen ve kurumlar hangileridir?

-Bu tarih aralığındaki işârî tefsir konulu yayınlar en çok hangi dergilerde yayınlanmıştır ve bu dergiler hangi indekslerde taranmaktadır?

-Bu araştırmanın işârî tefsir alanında 2023 yılı sonrasına önerisi nedir?

1. Araştırmanın Yöntemi

Geniş bir zaman diliminde Türk ilahiyat akademisinde işârî tefsir alanına dair yayınlanmış akademik yayınları inceleyen bu araştırma, öncelikle dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve içerik analizine dayalı betimsel türde bir çalışmadır. Bu analiz yapılırken bir taraftan bibliyometrik analiz çalışmalarının hammaddesini oluşturan sahadaki akademik malzemenin niceliksel olarak tanımlanması (nicel/quantitative), diğer taraftan da bu nicel verilerin yorumlanarak nitelendirilmesi (nitel/qualitative) gerekmektedir. Bundan dolayı araştırmada, yöntem açısından karma metot (mixed-method) benimsenmiştir.¹⁰

Araştırmanın veri setini oluşturan akademik makale dokümanları DergiPark, tez dokümanları ise Yöktez veri tabanından toplanmıştır. Ayrıca İSAM ilahiyat makaleleri ve tezler veri tabanı ile DergiPark ve Yöktez veri tabanının sunduğu veriler karşılaştırılmış ve farklılıklar belirlenmiştir. Tarama modeline göre yürütülen araştırma ayrıca 1925-2023 yıllarını incelemeye tabi tutmasından dolayı kesitsel bir tarama araştırmasıdır. Anahtar kelimesi “tefsir”, “işârî tefsir” ve “tasavvuf” olan tez ve makale çalışmaları 1940-2023 yılları¹¹ filtreli olarak taranmış ve dizinlenen çalışmaların, araştırmanın amacı doğrultusundaki parametrelere göre nicelikleri çıkarılmıştır. Bu parametreler ise; konu, yöntem, yabancı dilde yazım vd. hususlarda incelenmesidir. Bu özellikleriyle çalışma ayrıca sayısal analizlere dayalı nitel türde bir araştırmadır. Bu araştırmada her başlık altında veriler görselleştirilmiştir.

¹⁰ Broadus, “Toward a Definition Of “Bibliometrics”, 375; Glenn A. Bowen, “Document Analysis as a Qualitative Research Method”, *Qualitative Research Journal* 9/2 (2009), 28.

¹¹ DergiPark veri tabanında 1940 tarihinden öncesini tarama imkanı bulunmadığı için 1925-1940 tarihleri arasındaki makalelere dair arşiv taraması yapılmıştır.

Bu alanda çalışma yapan araştırmacılara literatür taraması konusunda kolaylık sağlamak üzere işârî tefsir alanına dair yayınlanmış akademik yayınlar ayrı ayrı listelenmiştir. Zira bu alandaki çalışmaları tespit etmek için ilgili veri tabanlarından “işârî tefsir” adıyla yapılacak taramalar kesin sonuçlar vermemektedir. Bu nedenle gerek makale ve gerekse tez taramasında işârî tefsire dair eser kaleme alan kişilerin çalışmaları tefsir, tasavvuf ve İslam edebiyatı alanında yapılan tüm çalışmalar içerisinde teker teker taratılmıştır. Ayrıca 2000’li sayıları bulan tefsir ve tasavvuf alanındaki yayınlanan makale ve tezler de teker teker incelenmiştir.

2. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamı, Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuasının ilk olarak basıldığı yıl olan 1925 ile 2023 yılları arasındaki 98 yıllık süreci kapsamaktadır. Yaklaşık bir asırlık bir süreci incelemeye tabi tutan araştırmada işârî tefsir alanında yayımlanan araştırma makaleleri, makale çevirileri, lisansüstü tez çalışmaları, sempozyum bildiri metinleri ve telif kitaplar kapsama alınmıştır. Bu tür çalışmalar, yazar ilahiyat akademisyeni olmasa bile araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca anahtar kelimelerinde işârî tefsir yazılı olup bu alanla doğrudan ilişkisi olmayan yayınlar tespit edilip değerlendirme dışında tutulmuştur.

Burada şunu özellikle belirtmek gerekir ki; bu araştırmada değerlendirdiğimiz yayınlar çoğunlukla akademik amaçla yayınlanmış çalışmalardır. Bu yayınların haricinde çeşitli İslami grupların yayınladıkları dergilerdeki işârî tefsir konulu yazılar kapsam dışında tutulmuştur. Araştırmada gerek yıllara göre ve gerekse yazarlara göre tespit edilen sayılar bu kapsamda değerlendirilmiştir.

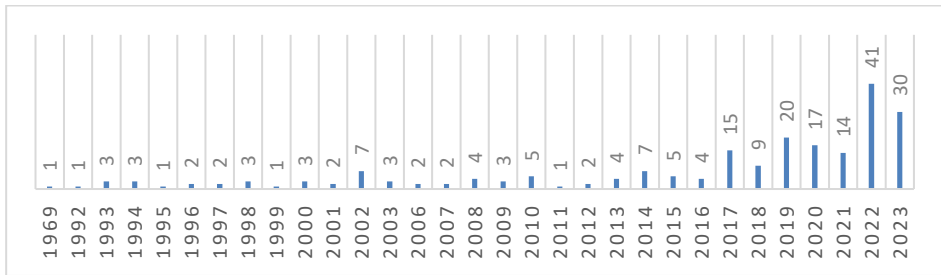
3. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular tablo, grafik ve şekiller halinde sunulmuş ve çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

3.1. Yıllara Göre Yapılan Tez ve Makale Sayı Dağılımı

Yöktez veri tabanı üzerinden “tefsir”, “tasavvuf” ve “işârî tefsir” adıyla yapılan taramada çeşitli bilim dallarında yapılmış olan işârî tefsir alanındaki lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki grafikte listelenmiştir:

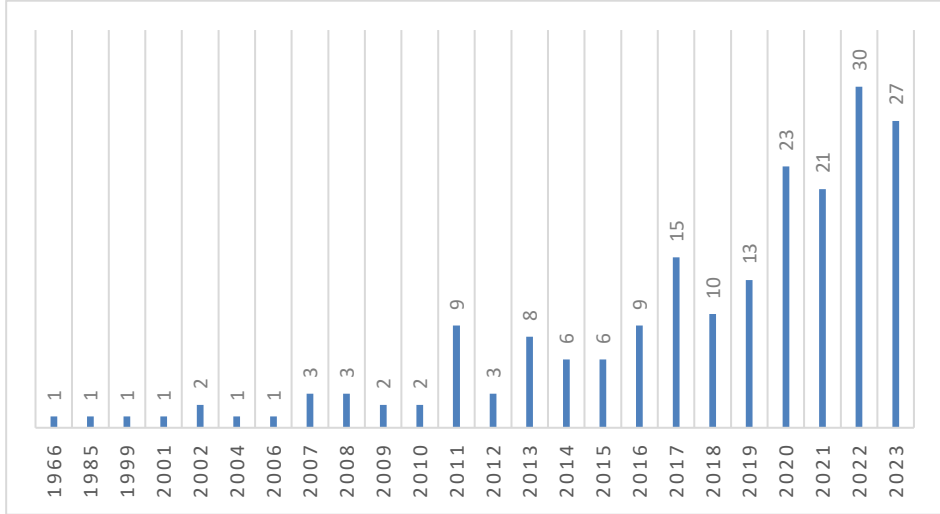
Şekil 3: Yıllara Göre Tez Dağılımı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi işârî tefsir alanında yazılan ilk tez 1969 yılına aittir. Buna göre bu alandaki lisansüstü tezlerin tarihçesi 54 yılladır. Bu süreçte toplam olarak 217 adet lisansüstü akademik tez yayınlanmıştır. Bunların 57'si doktora ve 160'ı yüksek lisans seviyesinde kaleme alınmıştır. Bu tezlerin %33'ü son iki sene içerisinde yayınlanmıştır. Buna sebep olan en önemli faktör ise son 10 yılda sayıları 4 kat artan İlahiyat/İslami ilimler fakültelerinden mezun olup lisansüstü programlarda öğrenimlerine devam eden öğrencilerin sayısının artmasıdır.

DergiPark ve İSAM İlahiyat makale veri tabanı üzerinden “tefsir”, “tasavvuf” ve “işârî tefsir” adıyla yapılan taramada akademik dergilerde yayınlanmış olan işârî tefsir konulu araştırma makalelerinin yıllara göre dağılımı ise aşağıdaki grafikte şu şekilde listelenmiştir:

Şekil 4: Yıllara Göre Yayınlanan Araştırma Makalesi Dağılımı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi işârî tefsir alanında akademik bir dergide yayınlanan ilk makale 1966 yılına aittir. Buna göre bu alanda akademik dergilerde yayınlanan araştırma makalelerinin tarihçesi 57 yıl öncesine dayanmaktadır. Bu süreçte toplam olarak 197 adet araştırma makalesi kaleme alınmıştır. Bunları %53'ü ise son dört sene içerisinde yayınlanmıştır. Buna sebep olan en önemli faktörlerden birincisi lisansüstü tezlere ait grafik analizinde de görüldüğü gibi son 10 yılda İlahiyat/İslami ilimler fakültelerinden mezun olup lisansüstü programlarda öğrenimlerine devam eden öğrencilerin sayısının artmasıdır. İkinci faktör ise; üniversite öğretim üyesi alım ve yükselme şartlarında istenen makale yayın sayılarının her sene daha da artmış olmasıdır. Bunlara ek olarak tabi ki akademik çalışmalarda hızla gelişen teknoloji ve internet olanaklarından daha fazla yararlandığı da söylenebilir. 57 yıllık süreçte akademik dergilerde yayınlanan 197 araştırma makalesinin 25'si tezden üretilmiştir. Buna göre işârî tefsir konulu araştırma makalelerinin %86'sı özgün çalışmalardır.

3.2. Yıllara Göre Yapılan Diğer Akademik Çalışmaların Sayı Dağılımı

İşârî tefsir üzerine önceki başlıkta yer verilen lisansüstü üniversite tezleri ve akademik dergilerde yayınlanan araştırma makalelerinin yanında sempozyum/ilmi toplantı bildirisi, kitap incelemesi ve telif kitap şeklinde çalışmalar da yer almaktadır. İşârî tefsir konulu bildiri yayınlanan sempozyum/ilmi toplantı listesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: İşârî Tefsir Konulu Bildiri Yayınlanan Sempozyum/İlmi Toplantı Listesi

Sempozyum Adı	Yer	Tarih
İsmail Hakkı Bursevî Sempozyumu	Bursa	26-27 Mayıs 2000.
Uluslararası Mevlâna ve Mevlevîlik	Şanlıurfa	26-28 Ekim 2007.
Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları I-II	İstanbul	2010-2012
900. Vefat Yılında Uluslararası Gazzâlî	İstanbul	7- 8- 9 Ekim 2011.
Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri	İstanbul	21-22 Ekim 2011.
Bütün Yönleriyle Erzurumlu İbrahim Hakkı	Erzurum	16-18 Kasım 2011.
Uluslararası İnanç Turizmi ve Ashab-ı Kehf	Kahramanmaraş	20-22 Eylül 2012.
Elmalılı M. Hamdi Yazır Sempozyumu	Antalya	2-4 Kasım 2012.
Sosyal Bilimler ve İbrahim Hakkı	Siirt	23-25 Eylül 2013.
II. Uluslararası İsmail Hakkı Bursevî	Bursa	1-3 Kasım 2013.
Katılımlı Osmanlı Bilim ve Düşünce Tarihi	Gümüşhane	08-10 Mayıs 2014.
Abdulkadir Geylânî ve Tasavvuf Anlayışı	Siirt	24 Mayıs 2015.
Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm	Şanlıurfa	28-30 Ekim 2016.
Şeyh Muhammed el-Hazin Sempozyumu	Siirt	13 Mayıs 2017.
Uluslararası Amasya Âlimleri	Amasya	21-23 Nisan 2017,
Hâlid-i Bağdâdî ve Hâlidîliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi	Bingöl	04-05 Mayıs 2017.
Uluslararası Selahaddin Eyyubî Sempozyumu	Siirt	21-23 Eylül 2016.
I. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları	Antalya	23-25 Kasım 2018.
Kur'an'ın Bâtını ve İşârî Yorumu	İstanbul	2018
14-15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf	Ankara	2020
V. Uluslararası Aksaray Sempozyumu	Aksaray	3-4 Kasım 2020.

Yukarıdaki tabloda listelenen sempozyum/ilmi toplantılardan sadece “Kur'an'ın Bâtını ve İşârî Yorumu” adlı ilmi toplantı işârî tefsir üzerine kısmi olarak düzenlenen bir etkinliktir. Bu etkinlikte tespit edilen 2 bildiri sadece işârî tefsire dair sunulmuştur. Diğer 21 sempozyumun her birinde ise işârî tefsir konulu 1 bildiri sunulduğu tespit edilmiştir. Buna göre Türkiye'de işârî tefsir üzerine kapsamlı bir sempozyum/ilmi toplantı yapılmamıştır. Bu nedenle bu alanda uluslararası düzeyde organize edilecek bir sempozyumun alandaki boşluğu doldurması muhtemeldir.

İşârî tefsir üzerine akademik dergilerde yayınlanan 7 kitap incelemesi, 1 derleme, 1 düzeltme ve 1 değerlendirme makalesi tespit edilmiştir. Ayrıca 7 farklı kitapta birer tane işârî tefsir konulu makaleye yer verilmiştir. İşârî tefsir üzerine kalem alınan telif kitapları ise aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 2: İşârî Tefsir Üzerine Kalem Alınan Telif Kitapları

KİTAP ADI	YAZAR	YAYINEVİ	YIL
Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri	Süleyman Ateş	Sönmez	1969
Uzay Çağında İnanç, Kur'an ve Mistisizm	Haluk Cemil Tanju	Bayrak	1986
Razî'nin Tefsirinde Tasavvuf	Abdülhakim Yüce	Çağlayan	1996
Kur'ân ve Tasavvuf: Tefsirlerin Tasavvufa Bakışı	Dilaver Selvi	Şule	1997
İşârî Tefsir Okulu	Süleyman Ateş	Yeni Ufuklar	1998
Mevlana'nın Diliyle Kur'an Tefsiri	Mahmut Toptaş	Cantaş	2000
Necmuddin Daye ve Tasavvufî Tefsiri	Mehmet Okuyan	Rağbet	2001
Abdurrezzak Kaşani'ye Göre Kur'an'ın Tasavvufî Tefsiri	Pierre Lory; Çev. Sadık Kılıç	İnsan	2001
Tasavvufî Tefsir Alûsi Örneği	Ahmet Çelik	Kültür Eğitim	2002
Sadreddin Konevi'nin Fatıha Tefsiri ve Tasavvufî Hadis Şerhçiliği	Mehmet Eren	Gelenek	2010
Kur'an'ın Tasavvufî Yorumu: İbn Acibe'in el-Bahru'l-Medid Adlı Tefsiri	Mahmut Ay	İnsan	2011
İmam Cafer es-Sadık ve Ona İsnad Edilen İşârî Tefsir	Yunus E. Gördük	İnsan	2011
Kur'an-ı Kerim'de Seyr u Süluk	Süleyman Derin	Erkam	2012
İsmail Hakkı Bursevî'de Basiret Anlayışı	Yusuf Çelik	Fecr	2012
Tarihsel ve Metodolojik Açından İşârî Tefsir	Yunus Emre Gördük	İnsan	2013
Mesnevî'de Tasavvufî Tefsir	Halim Gül	İnsan	2014
Ashab-ı Kehf Hikayesi	Anonim	Büyüyen Ay	2015
Elmalılı Tefsirinde Tasavvuf	Mehmet Ş. Ayış	Rağbet	2015
Kur'an Ne Söyler Süfi Ne Anlar? – İşârî Tefsir Üzerine Araştırmalar	Mahmut Ay	Kayıhan	2016
İsmail Hakkı Halveti ve Tefsir Günlüğü	M. Akif Gözitok	H Yayınları	2016
Kur'an'ın İşârî Yorumu	Şaban Karasakal	Rağbet	2016
İbn Arabî'de İşârî Tefsir	Davut Ağbal	Litera	2017
Zübdetü'l-İrfan Fi Tedkiki'l-İtikan -Kur'an Tetkiklerinde İrfan'ın Özü	Şeyh Hacı Hamd'i-Vani El- Malati	Çıra	2017
Beyzavî Tefsirinde Tasavvuf	Dilaver Selvi	Nizamiye	2018
Sûfilerin Gözünde Ashab-ı Kehf	Halil Vırt	Buhara	2018
İbn Ata Tefsiri; Gönül Gözüyle Kur'an	Betül Gürer	H Yayınları	2018

Kur'an'ın Batını ve İşârî Yorumu		Kuramer	2018
Meybûdî'nin Tefsirinde Tasavvuf	Abdolvahap Yıldız	Nizamiye	2019
Kur'an Aynasında İnsan	Ahmet Taşgetiren	Erkam	2019
Kur'an'ın Sûfi Yorumu: Bursevi Örneği	Nurullah Denizler	TDV	2019
İşârî Tefsir ve Cifir İlmi Işığında Sırr-ı İnna	Ahmed Akgündüz	Osmanlı	2020
A'tayna Semaniye Ma'idetü'l-Kur'an		Araştırmaları	
Hz. Salih / 11. Fas	Cemalnur Sargut	Nefes	2020
Kur'an'ın Cevherleri	İmam Gazali	Çelik	2020
16.Yüzyıl Osmanlı'sında Bir Müfessir-Sûfi Baba	Ali Çoban	Palet	2021
Nimetullah Nahcuvanî			
İşârî Tefsirde İtikadi Meselelere Yaklaşım	Enver Bayram	Sonçağ Akademi	2021
Kur'an'a İşârî Yaklaşımlar	Hüseyin Çelik	Rağbet	2021
Peygamber Kıssalarının Tasavvufî Yorumu: Ülü'l-Azm Peygamberler	Selim Çakıroğlu	İlahiyat	2021
Kemâlüddîn Abdürrezzâk Kâşânî; Fatiha ve	Hüseyin Yananlı	Büyüyen Ay	2021
Bakara Sûrelerinin Tasavvufî Tefsiri			
Nahçivânî'nin Tefsir Yöntemi	Abdullah Sadıksoy	Fecr	2022
Beşerden İnsana / Bakara 5	Cemalnur Sargut	Nefes	2022
Rivayet Dirayet ve İşâret Tefsirlerinde Şefaât	Dilaver Selvi	Nizamiye	2022
Ayetlerinin Tefsiri			
Rûhu'l-Beyan Tefsirinde Kur'an Kıssalarının	Fatma Yasemin	İnsan	2022
Tasavvufî Yorumu	Pakdil		
Kur'an'dan Damlalar	İsmail Dinçer	Okumuşlar	2022
Hurûfu Mukattaa Bâtinî Kapılar Harflerin	Kevser Yeşiltaş	Demos	2022
Ezoterik Sırları			
İbnü'l-Arabî'de İbareden İşârete İşârî ve Gâi	Osman Nuri	İnsan	2022
Yorum: Kitabul-Gâyât	Karadayı		
Rivayet ve Dirayet Tefsirleri İle İşârî Tefsirler	Rıdvan Sanur	DBY	2022
Işığında Kur'an'ın Güzellik ve Çirkinliğe Bakışı			
Kur'an'ın Kalbi Fatiha Sûresi	Cemalnur Sargut	Nefes	2023
Besmele Şerhi	Cemalnur Sargut	Nefes	2023
İbnü'l-Arabî'nin Kur'an İlimlerine	Hasan İslam Sak	İnsan	2023
Yaklaşımı el-Fütûhatü'l-Mekkiyye Örneği			
Kur'an Kaynaklı Tasavvuf Kavramları	M. Esad Erkaya	Diyanet V.	2023
Mülk Sûresi Tefsir, Te'vil ve İşâret	Mahmut Ay	İnsan	2023
Boyutlarıyla			
Kur'ân Tefsirinin Felsefi ve İşârî İmkânı (Molla	Mehmet Emin	İlahiyat	2023
Sadrâ Örneği)	Şahin		
İlk Osmanlı Müfessirlerinden Kutbüddin İznikî	Mehmet Selim	Fecr	2023
ve Tefsiri	Ayday		
Tasavvufî Tefsir ve Batınlıktan Farkı	Mehmet Zeki	Kitap arası	2023
	Süslü		

Zilzâl Suresi Depremin Hakikati	Cemalnur Sargut	Nefes	2024
İşârî Tefsirde Sayılarla İlgili Ayetlere Yaklaşım	Enver Bayram	Kitap Dünyası	2024
Tasavvuf Literatürü	Eyüp İnce	Kitabi	2024
Sadreddin Konevî ve Molla Fenârî Özelinde – Fâtîha Tefsirlerine Kavramsal Bakış	Fatih Çardak	İlahiyat	
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Fîhi Mâ Fîh Kitabında Kur'anî Motifler	Mazhar Dündar	İksad	
Ahmed-i Rumî'nin Tefsir Anlayışı -Dekayiku'l- Hakâyik Eseri Bağlamında-	Naim Döner	İlahiyat	
Bursevî'nin Ahkam Âyetlerine Namaz Bağlamında Yaklaşımı	Osman Kabakçılı	İlahiyat	
Alâeddin Ali es-Semerkindî'nin Bahru'l- Ulûm'u ve Kaynakları	Yunus Abdurrahimoğlu	Araştırma Yayınları	

Yukarıda listelenen işâri tefsir üzere kaleme alınan 63 telif kitaptan¹² 17'si lisansüstü tezlerden üretilmiştir. Buna göre bu çalışmaların %72'si özgün çalışmadır. Bu eserleri kaleme alan yazarlardan 3'ü hariç geri kalanı akademisyenlerden oluşmaktadır. İşâri tefsir alanında kaleme alınan telif kitaplarda 2010 sonrasında ciddi artış gözükmektedir. Bunun sebebi ise 2010-2023 yılları arasında açılan ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinin sayısının 4 kat artarak 101'e ulaşmasıdır. Ayrıca araştırmacıların disiplinler arası çalışma yapma isteği de bu alandaki telif sayısının artmasının bir diğer nedenidir.

3.3. Yabancı Dilde Yapılan Çalışmaların Sayıları

1925-2023 yılları arasında Türkiye'de işâri tefsir üzerine kaleme alınan 217 lisansüstü üniversite tezlerinden 29'u Arapça olarak yayınlanmıştır. Bu sayı tüm tezlerin %14'ünün yabancı dilde yazıldığını göstermektedir. Bu çalışmalardan 28'i yüksek lisans ve 1'i doktora düzeyindedir. Bu tezlerin hepsi son 7 yıl içerisinde Arap öğrenciler tarafından yazılmıştır. Ayrıca bu çalışmaların 19'u Arapça telif edilen işâri tefsirlerin tahkiki üzerinedir. Buna göre Türkiye'ye son yıllarda lisansüstü eğitim almak üzere gelen yabancı öğrencilerin özellikle Arapça telif edilen işâri tefsirlerin tahkikleri üzerine çalışmalar yapmaları bu alandaki tefsirlerin okuyucuya ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Aynı tarih aralığında akademik dergilerde işâri tefsir üzerine yayınlanan 197 araştırma makalesinin 7'si yabancı dilde kaleme alınmıştır. Bu çalışmalardan 6'sı Arapça ve 1'i İngilizce dilinde yazılmıştır. Bu verilere göre Türkiye'de işâri tefsir üzerine yapılan akademik çalışmaların sadece %9'u yabancı dilde kaleme alınmıştır. Bu oranın azlığı işâri tefsir alanına dair problemlerin daha geniş ve uluslararası perspektifte tartışılması ve sorunlara getirilecek çözümlerde ortak noktaların bulunması adına Türkiye'deki ilahiyat akademisi için olumsuz bir gelişmedir. Ayrıca bu yayınların Türk akademisinde işâri tefsir

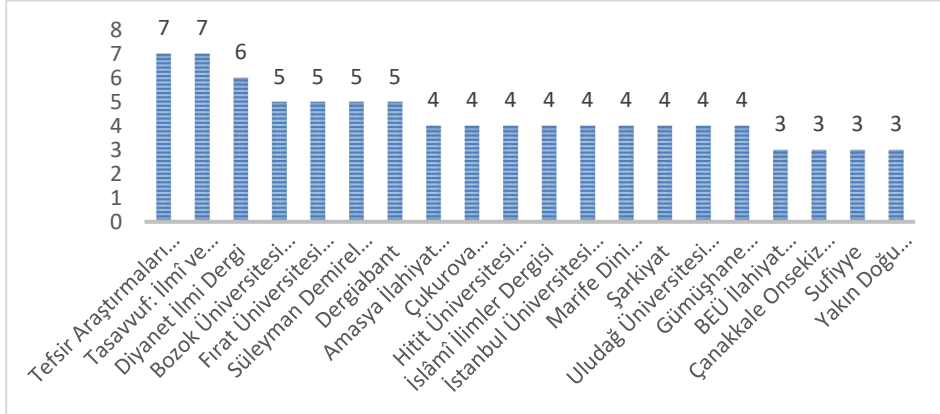
¹² Listedeki eserlerin birinci baskı bilgilerine yer verilmiştir.

alanında yapılan çalışmalara dair tanıtım görevi yapacağı unutulmamalıdır. Nitekim işârî tefsir alanında makale yayınlayan birçok derginin uluslararası dizinlerde yer alması, bu makalelerin birçok yabancı bilim adamı tarafından görülebiliyor olması anlamına gelmektedir. Bu nedenle yabancı dilde makale yazımının artırılması konusunda akademisyenleri ve öğrencileri geliştirici kurumsal tedbir ve imkanların etkili bir şekilde artırılması gerekmektedir.

3.4. İşârî Tefsir Üzerine Makale Yayınlayan Dergiler

Türkiye'de ilahiyat/İslami ilimler fakülte dergileri ile sosyal bilimler alanında yayın yapan diğer dergilerle birlikte toplam 93 akademik dergide işârî tefsir konulu makaleler yayınlanmıştır. Aşağıdaki grafikte 1925-2023 yılları arasında en fazla işârî tefsir konulu makale yayınlayan ilk 20 akademik dergi listelenmiştir:

Şekil 5: En Fazla İşârî Tefsir Makalesi Yayınlayan Akademik Dergiler

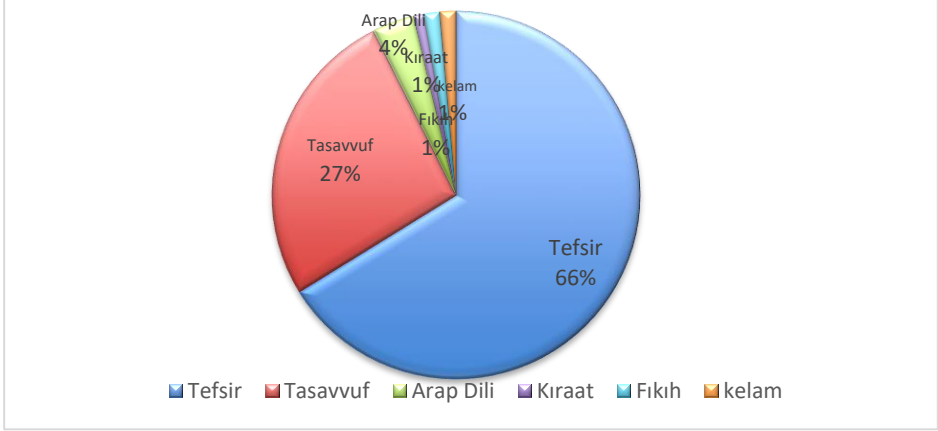
Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi bu alanda en fazla makale yayınlayan ilk iki dergiden biri Tefsir Araştırmaları Dergisi'dir. Derginin isminden de anlaşılacağı gibi tefsir alanındaki çalışmalara tahsis edilmiştir. 2017 yılında yayın hayatına başlayan dergi yılda 2 sayı yayınlamakta ve çeşitli uluslararası dizinler ile TR Dizinde taranmaktadır. İkincisi olan Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (1999) ise grafikteki 20 dergi içerisinde TR Dizinde taranmayan tek dergidir. Üçüncü sırada yer alan Diyanet İlmî Dergi (1956) ilahiyat dergileri arasında en uzun dönemdir yayın sürecinde olan dergilerdendir. Dergiler içerisinde Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (2002) ise Web of Science'da dizinlenen ilahiyat alanı dergileri içerisinde ise ilk sırada yer almaktadır.

3.5. İşârî Tefsir Üzerine Çalışma Yapan Yazarlar ve Kurumlar

İşârî tefsir alanında yayınlanan 217 lisansüstü tezin 1'i hariç geri kalan hepsi ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinde yapılmıştır. Bu tezlerin 97'si tefsir bilim dalı, 33'ü tasavvuf, 2'si kelam ve 2'si İslam hukuku bilim dalları bünyesinde yazılmıştır. 82'si ise henüz bilim dallarına ayrılmamış ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinde temel İslam bilimleri anabilim dalı çatısı altında çalışılmıştır. Bu çalışmaların teker teker danışman

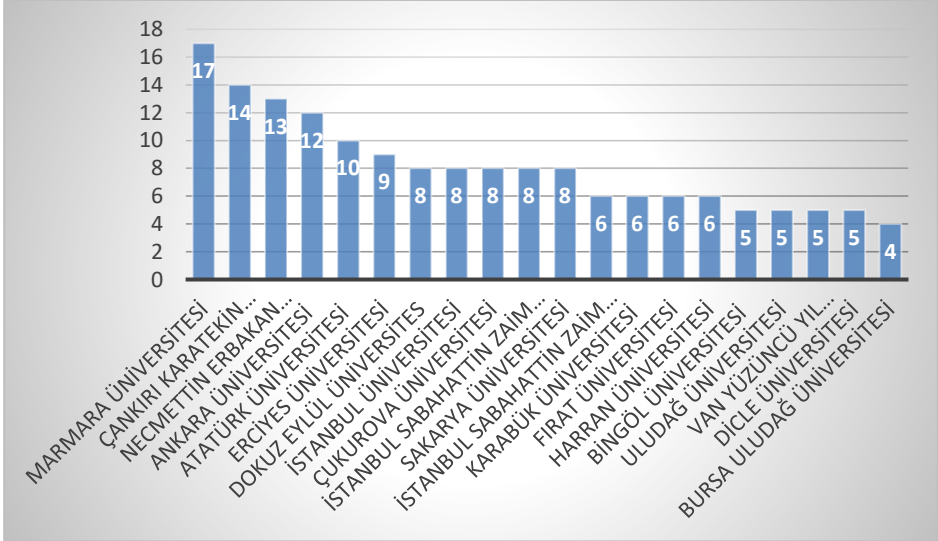
isimlerinin görev yaptığı bilim dalları araştırıldığında ise 82 tezin 46'sı tefsir, 24'ü tasavvuf, 9'i Arap dili, 2'si kiraat ve 1'i fıkıh alanındaki öğretim üyeleri danışmanlığında yazılmıştır. Buna göre 217 işârî tefsir konulu lisansüstü tezin ana bilim dallarına yönelik oransal dağılımı aşağıdaki grafikteki gibidir:

Şekil 6: Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalları Dağılımı

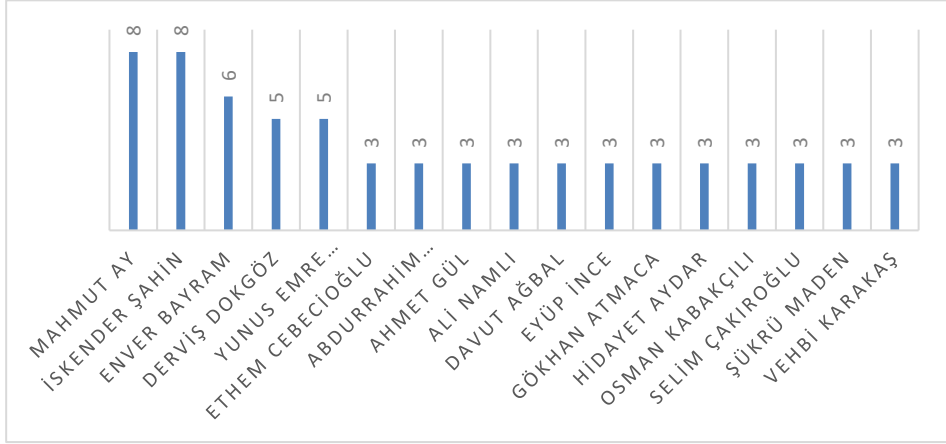
Bu alanda en fazla tez yayınlayan kurumlar ise aşağıdaki grafikte listelenmiştir:

Şekil 7: En Fazla İşârî Tefsir Konulu Tez Yayınlayan Kurumlar

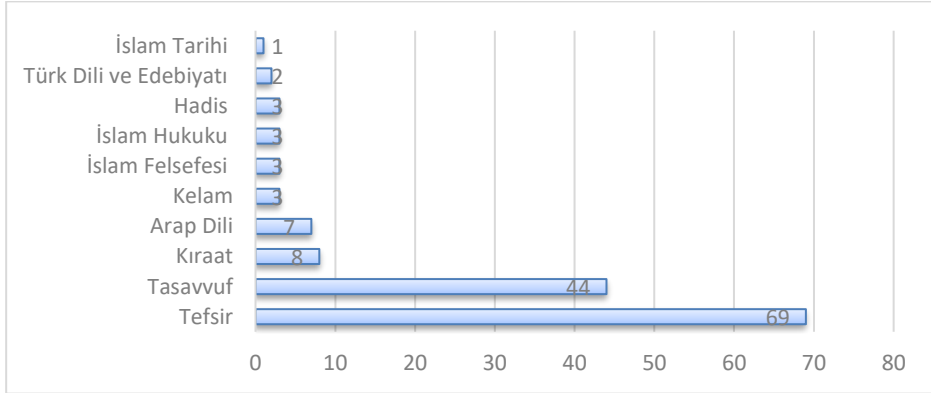
Akademik dergilerde yayınlanan 197 işârî tefsir konulu araştırma makalesinin 15'i çift yazarlı olarak kaleme alınmıştır. Toplam 148 araştırmacı bu alanda makale kaleme almıştır. Bunlardan 35'i birden fazla makale yayınlamıştır. Birden fazla makale yayınlayan yazarlar aşağıdaki grafikte listelenmiştir:

Şekil 8: En Fazla Makale Yayımlayan Yazarlar

Yukarıdaki grafikte işârî tefsir konulu makale yayınlayan yazarların 12'si tefsir anabilim dalında, 4'ü tasavvuf alanında ve 1 tanesi kiraat alanında görev yapmaktadır. Bu alanda makale kaleme alan bütün yazarların anabilim dallarına göre dağılımı ise aşağıdaki grafikteki gibidir:

Şekil 9: Yazar Anabilim Dalları

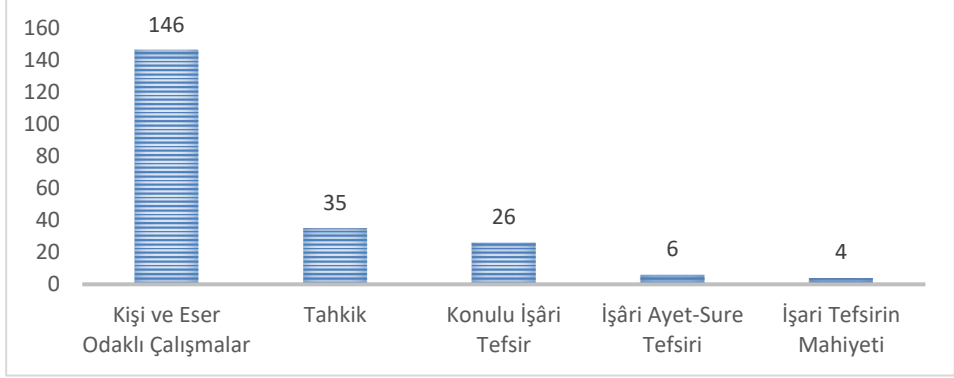
Bu başlık altındaki grafiklerde görüldüğü gibi işârî tefsir konulu lisansüstü tez ve akademik makale çalışmaları sadece bir anabilim dalı çatısı altında yürütülmemiştir. Aksine temel İslam bilimleri çatısı altında neredeyse her bilim dalında işârî tefsir üzerine çalışmalar yapılmıştır. İşârî tefsir alanında telif edilen tefsirlerin çoğunluğunun Arapça olması bu alana tefsir araştırmacılarının daha fazla ilgi duymasına neden olmuştur. Nitekim işârî tefsir konulu lisansüstü tez ve akademik makale çalışmalarının %51'i tefsir, %25'i tasavvuf bilim dalları altında çalışılmıştır.

3.6. İşârî Tefsir Üzerine Yapılan Çalışmaların Konu Dağılımları

İşârî tefsir alanında yazılan lisansüstü tez ve makalelerde en çok hangi konular üzerine çalışıldığının tespiti bu çalışmanın amaçlarından bir diğeridir. Bu alanda tespit ettiğimiz 210 lisansüstü tez ile 197 araştırma makalesinin konu alanı dağılımları aşağıdaki

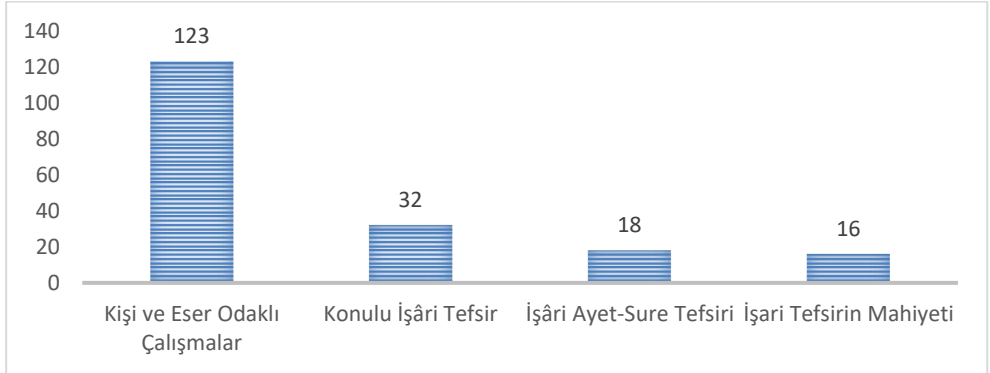
grafiklerde listelenmektedir:

Şekil 9: İşârî Tefsir Konulu Tezlerin Konu Dağılımı

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi işârî tefsir konulu lisansüstü tezlerin %68'i herhangi bir müfessirin veya sûfinin eserindeki ayetlere verdiği işârî manalar üzerine yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu tarz çalışmalara ilgi akademik dergilerde yayınlanan işârî tefsir konulu araştırma makalelerinde de görülmektedir.

Şekil 10: İşârî Tefsir Konulu Makalelerin Konu Dağılımı

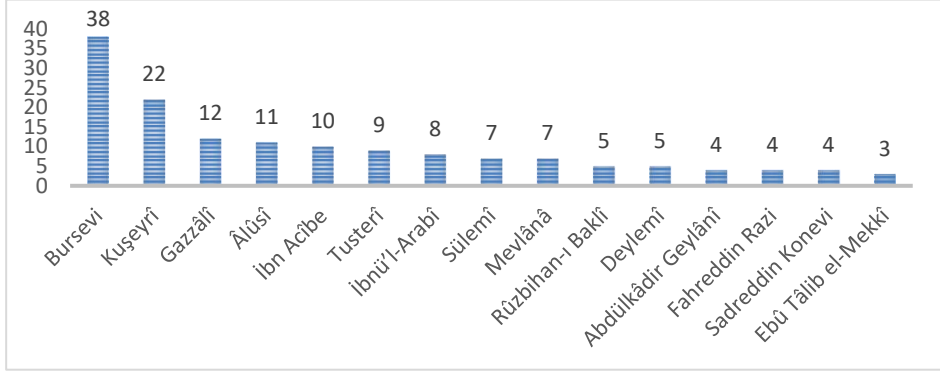
Yukarıdaki iki grafikte listelenen toplam 414 işârî tefsir konulu akademik çalışmanın 269'u herhangi bir müfessirin veya sûfinin eserindeki ayetlere verdiği işârî manalar üzerine yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Buna göre bütün çalışmaların %66'sını oluşturan bu çalışma sahasını ayrı bir başlıkta detaylı analiz etmek bu alanda yeni araştırmalar yapacak yazarların literatürü ayrıntılı görmelerini sağlayacaktır.

3.6.1. Kişi/Eser Odaklı İşârî Tefsir Çalışmaları

İşârî tefsir konulu kaleme alınan yayınlarda en çok tercih edilen konu başlıklarından birincisi olan kişi/eser odaklı çalışmalarda; herhangi bir müfessirin veya mutasavvıfın, ya eserinin tümündeki ayetlere verdiği işârî manalar ya da eseriyle ilintili Kur'anî bir konu ele alınmaktadır. Bu tür tefsir çalışmalarının tercih edilmesi sosyal bilimlerde yaygın olan doküman incelemesi metoduna dayalı nitel çalışmanın tefsir alanında da rağbet

gördüğünü göstermektedir. Bu alandaki çalışmalarda en çok tercih edilen müfessir/mutasavvıf sıralaması ise aşağıdaki grafikte listelenmiştir:

Şekil 11: En Çok Çalışılan 15 Müfessir/Mutasavvıf

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi hakkında en çok tez/makale yazılan müfessir Rûhu'l-beyân adlı işârî tefsirin müellifi İsmâil Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725)'dir. Bursevî ile ilgili 27 lisansüstü tez ve 11 araştırma makalesi kaleme alınmıştır. Bu çalışmalar genel olarak Rûhu'l-beyân tefsirindeki çeşitli tasavvufî kavramlar, sûre ve ulumu'l-Kur'an konularına daırdır. Bursevî'nin tefsirinin işârî tefsir çalışmalarında en çok tercih edilmesinin sebeplerini ise şöyle sıralayabiliriz:

- İşârî tefsirler içerisinde en hacimli tefsir olması.
- Rivâyet ve dirâyet tefsirlerinin pek çok özelliklerini içerisinde barındırması.
- Mev'ize yönü öne çıkan bir tefsir olması.
- Zayıf rivâyetlere, pek çok hikâye ve menkıbeye yer vermesi.

İşârî tefsirler içerisinde üzerinde en çok çalışma yapılan ikinci tefsir ise Ebu'l Kasım el-Kuşeyri (ö. 465/1072)'nin Letâifu'l-İşârât adlı tefsiridir. Kendisinde sonra birçok müfessir ve mutasavvıfı etkilemiş olan Letâifu'l-İşârât bu özelliği ile akademik anlamda üzerinde en fazla çalışma yapılan tefsirlerden olmuştur. Letâifu'l-İşârât üzerine 9 lisansüstü tez ve 13 araştırma makalesi kaleme alınmıştır. Aşağıdaki tabloda ise tarihten günümüze yazılmış olan hacimli işârî tefsirlerin kronolojik bir sıralaması ve her biri üzerine kaleme alınan tez ve makale sayıları listelenmiştir. Buna göre bu alanda çalışmalar yapacak olan yazarların işârî tefsirler içerisinde daha az çalışılan tefsirleri tercih ederek daha özgün akademik yazılar kaleme alması sağlanacaktır.

Tablo 3: İşârî Tefsirler

Kişi / Eser	Tez	Makale
Sehl b. Abdullah Tüsterî (896)- Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm	3	6
Ebü'l-Leys es-Semerkandî (983)- Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm	1	1
Ebü Abdurrahman es-Sülemî (1021) - Hâkâ'îku't-tefsîr	7	2
Sa'lebî (1035)- el-Keşf ve'l-Beyân	1	-

Ebü'l-Kâsım el-Kuşeyrî (1072)- Letaifu'l-İşarat	9	13
Abdülkâdir Geylânî (1077) - Tefsîru'l-Ceylânî	4	1
İmam Gazâlî (1111) - İhyâü Ulûmi'd-Dîn	7	5
Ömer en-Neseî (1142) - et-Teyşir fi't-tefsîr	2	1
Meybûdî (1174) - Keşfü'l-Esrâr ve Uddetü'l-Ebrâr	2	2
Ruzbihan Baklî (1209)- Arâisu'l-Beyan	2	3
Necmuddîn Kübra (1221) - Aynu'l-Hayat	2	-
Seyyid Burhaneddin Tirmizî (1240) - Maarif	-	-
Muhyiddîn ibnû'l-arabî (1240) - Tefsir-u İbn Arabî	5	3
Necmuddîn Dâye (1256) - Bahru'l-Hakâik	1	1
Abdurrezzak Kâşânî (1330) - Te'vilât	2	-
Nizâmeddin en-Nîsâbü'rî (1329) - Garâibu'l Kur`ân ve Reğâibu'l Furkân	2	-
Şihâbuddîn Ömer Suhreverdi (1335)- Nuğbetu'l- Beyân fi Tefsîri'l-Kur`ân.	1	-
Alauddevle Simnavî (1335) - Tekmiletu't-Te'vilâtı-Necmiyye.	-	-
Ali B. Yahyâ es-Semerkindî (1456) - Bahru'l-Ulûm	1	1
Muhammed B. Korkmaz (1478) -Fethu'r-Rahmân fi Tefsîri'l-Kur`ân	-	1
Şemseddin Muhammed Mısrî eş-Şafî (1491) - Tefsîru'l-Kur`âni'l-Azim	7	-
Muhyiddin Muhammed Niksarî (1495) - Tefsîr-u Sûreti'd-Duhân.	-	1
Hüsâmu'ddin Ali Bitlisî (1504) - Câmîu't-Tenzîl ve't Te'vîl	7	3
Nimetullah Nehcivanî (1514) - Fevâtihu'l-İlâhiyye ve'l-Mefâtihu'l-Gaybiyye.	2	1
Ahmed Emîr Buhari (1516) - Tefsîr-u Ahmed Emir Buhârî.	-	-
Ahmed el-Karamânî (1564) - Tefsîru'l-Karamânî	4	1
İsmail Ankaravî (1633) - Futuhâtî'l-Ayniyye	5	-
İsmail Hakkı Bursevî (1724) - Rûhu'l-Beyân.	27	11
Lutfullah b. Muhammed el-Erzurûmî(1788) - Râmûzü't-tahrîr ve't tefsîr	2	-
İbn Acîbe (1809) - el-Bahru'l-Medîd	11	10
Alûsi (1854) - Ruhû'l-Meani	8	3
Mahmut Toptaş - Şifa Tefsiri	1	-
Mahmud Ustaosmanoğlu - Rûhu'l-Furkan	-	-

Yukarıdaki tabloda listelenen 33 işâri tefsirle¹³ ilgili tespit edilen akademik çalışmalar sadece müelliflerin eserlerinin işârî tefsir açısından incelendiği çalışmalardır. Zira bunların dışında listedeki birçok yazar hakkında işârî tefsir konulu olmayan tez ve makale kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların araştırma ile doğrudan ilgisi kurulamadığından listedeki sayılara eklenmemiştir. Yukarıdaki listede sıralanan işâri tefsirlerden 3'ü üzerine

¹³ Tarihten günümüze yazılmış olan hacimli işâri tefsirlerin sayısı hakkında bilgi veren akademik çalışmalarda sadece 21 adet tefsir listelenmiştir. Bkz: İnce, *Tasavvuf Literatürü- Tasavvufi Kaynaklar & 2015-2023 Yılları Arasında Yapılan Akademik Çalışmalar*, 70-71.

akademik bir çalışma yapılmamıştır. Ayrıca 7 tefsir üzerine de sadece 1 tez/makale kaleme alınmıştır.

İşârî tefsir tezlerinin konu dağılımında en fazla çalışma yapılan ikinci alan yazma halde mevcut olan işârî tefsirler üzerine yapılan tahkik çalışmalarıdır. Bu alanda 35 lisansüstü tez kaleme alınmıştır. Yukarıdaki tabloda bulunan tefsirlerden 8'i¹⁴ bu akademik çalışmalar sayesinde okuyucuya ulaştırılmıştır. Yukarıdaki hacimli tefsirlerin dışında Osmanlı döneminde kaleme alınmış yazma halinde bulunan yüzlerce işârî ayet ve sure tefsiri risaleleri bulunmaktadır.¹⁵ Bu tefsirler üzerine yapılacak tahkik ve inceleme çalışmaları, işârî tefsir alanında daha çok çalışmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

3.7. İşârî Tefsir Konulu Tezlerin Tam Listesi

Makalenin giriş kısmındaki araştırmanın yöntemi başlığında belirtildiği üzere her ne kadar teknolojik imkanlar artsa da işârî tefsir üzerine yapılan çalışmaların isabetli bir tespitini yapmak bu alanda çalışma yapan araştırmacıları zorlamaktadır. Bunun sebebi; işârî tefsir üzerine yapılan çalışmaların tek bir anabilim dalı altında çalışılmamış olmasıdır. Ayrıca tez/makale veri tabanlarında anahtar kelime ve başlık üzerinden “işârî tefsir” yazarak yapılan taramalarda bu alandaki çalışmalar eksik olarak verilmektedir. Bu nedenle bu araştırma boyunca tespit edilen lisansüstü tezleri yıllara göre liste olarak burada vermek uygun görülmüştür.

Tablo 4: Yıllara Göre İşârî Tefsir Konulu Tez Listesi

Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri	Süleyman Ateş	Doktora	1969
Fahru'd-din er-Razi'nin Mefatihü'l-Gayb Adlı Eserindeki İşârî Tefsir Yönü	Abdulkakim Yüce	Doktora	1992
Ebu Talib el-Mekki'de Tasavvuf Anlayışı	Hüseyin Certel	Doktora	1993
Muhyiddin Niksari'nin Hayatı ve Duhan Suresi Tefsirinin Tahkiki	Hasan Gökbulut	Y.Lisans	1993
Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve Tasavvufî Tefsiri	S. Siyambaş	Y.Lisans	1993
İsmail Hakki Bursevi'de Basiret Anlayışı	Yusuf Çelik	Y.Lisans	1994
Necmuddin Daye ve Tasavvufî Tefsiri	Mehmet Okuyan	Doktora	1994
Şihâbüddin Sühreverdî ve Nuğbetü'l-Beyân	Yaşar Düzenli	Doktora	1994

¹⁴ Bu tefsirler şunlardır: Ömer en-Neseî (1142) - et-Teyşîr fi't-tefsîr, Necmuddin Kübra (1221) - Aynu'l-Hayat, Şihâbüddin Ömer Suhreverdî (1335)- Nuğbetü'l- Beyân f î Tefsîri'l-Kur'ân, Şemseddin Muhammed Mısırî eş-Şafî (1491) - Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azim, Hüsamuddin Ali Bitlisî (1504) - Câmîu't-Tenzîl ve't Te'vîl, Ahmed el-Karamânî (1564)-Tefsîru'l-Karamânî, İsmail Ankaravî (1633) -Futuhâtî'l-Ayniyye, Lutfullah b. Muhammed el-Erzurûmî(1788) - Râmüzü't-tahrîr ve't-tefsîr.

¹⁵ Liste için bkz: Muhammed Abay (ed.), *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2012), 140-148.

fî Tefsîri'l-Kurân Adlı Eserinin Tevbe Sûresine Kadar Tahkîki			
Lütfullah Erzurumi ve Ramuzü't-Tahrir Adlı Tefsiri	Halis Ören	Doktora	1995
el-Alusi'nin Ruhü'l-Meani İsimli Eserinde İşârât Tefsir	Ahmet Çelik	Doktora	1996
İbrahim Hakkı'nın Tefsiri Yönü	Alaaddin Biçici	Y.Lisans	1996
20. asır Türkiye'sinde Tefsirde İşaratü'l-İ'caz Örneği	Niyazi Beki	Doktora	1997
Ni'metullah b. Mahmut Nahcivani ve "el-Fevatihü'l-İlahiyye ve'l-Mefatihü'l-Gaybiyye" Adlı Eserinin Tahlili	Ramazan Bayhan	Y.Lisans	1997
Garâibu'l Kur`ân ve Reğâibu'l-Furkân'da İşârât Tefsir	Gökçen Kalkan	Y.Lisans	1998
Mevlana ve Kur`an Tefsiri Açısından Mesnevi	Hüseyin Güllüce	Doktora	1998
Ni'metullah Nahcivani ve Tasavvufi Tefsiri	Yaşar Kurt	Doktora	1998
Lütfullah Erzurumi'nin Ramuzü't-Tahrir ve't-Tefsir'i	Faruk Özdemir	Y.Lisans	1999
Alusi'nin Ruhü'l-Meani Tefsirinde Tasavvuf	A. Seber	Y.Lisans	2000
İ. Hakkı Bursevi'nin Ruhü'l-Beyan'ında Nefs Kavramı	M. Fatih Hasççek	Y.Lisans	2000
Meybudi ve Keşfu'l-Esrar Tefsirinde Tasavvufi Kültür	Abdulahap Yıldız	Doktora	2000
Razi ile İbn Teymiyye'nin Kur`an`a Yaklaşımları	Muammer Erbaş	Doktora	2001
İsmail Hakkı Bursevî ve Fâtîha Sûresi Tefsiri	Ziyaeddin Coşan	Y.Lisans	2001
Alusi'nin Tefsirinde Âyetlerin İşârât Açından Yorumu	Vehbi Karakaş	Doktora	2002
Kuşeyri ve Letaifu'l-İşarat İsimli Tefsirindeki Metodu	Haydar Bulanık	Y.Lisans	2002
Elmalılı Tefsirinde Tasavvuf	M. Şirin Ayış	Y.Lisans	2002
Kaşani ve Hakaiku't-Te'vil fi Dekaike't-Tenzil Adlı Eserinin I. Cildinin (Fatiha - En`am) Tahkik ve Tahciri	Necmettin Ergül	Doktora	2002
Ruhü'l Beyan'da İşârât Tefsir Anlayışı	Fatma Çalık	Y.Lisans	2002
Süleyman Ateş Tefsiri ve Tasavvufi Yönü	Ali Karataş	Y.Lisans	2002
Yöntem ve İçerik Açısından Kuşeyri'nin Tefsiri	Osman Kabakçılı	Doktora	2002
Bursevi'nin Ruhü'l-Beyan Adlı Tefsirinde "Usul-i aşere"	Ömer Özbek	Y.Lisans	2003
Hak Dini Kur`an Dili Tefsirinde İşârât Yönü	Bekir Bal	Y.Lisans	2003

Mesnevi'de Kur'an'ı Referanslar ve Kur'an Âyetlerine Getirilen İâârî Yorumlar	Halim Gül	Doktora	2003
Hacı Bektaş-ı Veli'de Kur'an Anlayışı	Emrah Dindi	Y.Lisans	2006
Safi'nin Kenz-i İhlas'ının Tahkik ve Tahlili	M.Nedim Tan	Y.Lisans	2006
İslam Sûfizmde Hz.İsâ (a.s.)'ya yaklaşım: Hz.Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli Örneği	Zeynep Yaykan	Y.Lisans	2007
Osman Bedrüddin Erzurümi'nin Gülzâr-ı Samîni'inde Bulunan Âyetlerin Tasavvufî Yorumları ve Rûhu'l-Beyân Adlı Tefsirle Karşılaştırılması	Enver Türkmen	Y.Lisans	2007
Abdülmecid B. Nasûh Tosyevî'nin Hayatı, Eserleri ve El-Hüdâ ve'l-Felâh Adlı Tefsir Risâlesinin Tahkiki	Ufuk Hayta	Y.Lisans	2008
Muhammed Hâdimi'nin Kur'an'ı Yorumlama Yöntemi	Reşad İlyasov	Doktora	2008
İsmail Hakkı Bursevi'nin Rûhu'l-Beyân Tefsirinde Hârikulâde Olaylar	Fatih Oruç	Y.Lisans	2008
Abdülmelik ed-Deylemi ve Tefsirdeki Metodu	A. Vargeloğlu	Y.Lisans	2008
Fîhi Mâ Fîh bağlamında Mevlânâ'nın Kur'an Tefsiri	Fatma Karaismail	Y.Lisans	2009
Abdürrezzâk Kâşânî ve Tefsiri Te'vîlâtü'l-Kur'an'ın Tefsir Metodolojisi Açısından Tahlil ve Tanıtımı	Mehmet Kaya	Y.Lisans	2009
Sadreddin Konevi'ye Nispet Edilen Mevâridü Zevi'l-İhtisâs ilâ Mekâsıdı Sûreti'l-İhlâs Tahkik ve Tahlili	Betül Güçlü	Y.Lisans	2009
İbn Acibe ve İâârî Tefsir Açısından "el-Bahru'l-Medid"	Mahmut Ay	Doktora	2010
Ebû Talib el-Mekkî ve Ebû Hamid Muhammed el Gazalî'de Muhabbet Anlayışı	Hatice Çubukcu	Doktora	2010
Ebussu'ud Efendi'nin Tasavvufa ve Sûfilere Bakışı	Veli Kaya	Y.Lisans	2010
Envaru't -Tenzil ve Esraru't-Te'vil'de İâârî Tefsir	Talip İçöz	Y.Lisans	2010
İmam Cafer'e İsnat Edilen Tasavvufî Tefsir ve Metodu	Y. Emre Gördük	Doktora	2010
Kur'an'da Gaflet Kavramı	Büşra Akdemir	Y.Lisans	2011
Abdülkâdir Geylânî ve Tefsir Metodu	Ayşenur Kılıç	Y.Lisans	2012
Bahru'l-Ulûm Tefsirinin Tasavvufî Açından İncelenmesi	M. Altunkaya	Doktora	2012

Elmalılı ile Süleyman Ateş'in Tefsirlerinin İşârî Yöntem Açısından Mukayesesi	Mehmet Arslan	Y.Lisans	2013
Kur'ân Tefsiri Açısından Marifetnâme	Yakup Uzun	Y.Lisans	2013
Kurtubi'nin Tasavvuf ve İşârî Yoruma Bakışı	Ayşe Seda Tatar	Y.Lisans	2013
Nûr Âyetinin Tasavvufî Yorumları	Nuray Tavman	Y.Lisans	2013
Abdülkâdir Geylânî'nin (V. 561/1166) el-Fevâtihu'l-İlahiyye Adlı Tefsirinde Kehf Sûresinin İşârî Yönü	Muhammad Labib Syauqi	Y.Lisans	2014
Hüseyn b. Ahmed Sirôzî'nin Câmiü'l-Envâr 'Alâ Tefsiri'l-İhlâs Adlı Eseri (1b-192b, İnceleme-Metin)	Mesut Bayram Düzenli	Doktora	2014
İmam Gazzâlî'nin İhyâ'sında Akıl ve Kalp	C. Ceren Çavuş	Y.Lisans	2014
İşârî tefsirde Zâhir-Bâtın ilişkisi: İ. Hakkı Bursevî Örneği	Nurullah Denizer	Doktora	2014
Kur'ân'ın ve Tasavvufun İlme Verdiği Önem ve Kur'ân'da İlm-i ledün	Asiye Gül	Y.Lisans	2014
Kuşeyri ve Gazali 'de İşârî Yorumun Mukayesesi	Murat Kayalık	Y.Lisans	2014
Tasavvufî Tefsirlerin Ahkâm Âyetlerine Yaklaşımı (Sülemî'nin Hakaiku't-Tefsiri Bağlamında)	Yavuz Tuğberk	Y.Lisans	2014
İbn Acibe'nin el-Bahru'l-Medîd'inde Peygamber Kıssalarının İşârî Yorumu	Sabri Berber	Y.Lisans	2015
Kur'ân Kaynaklı Tasavvuf Kavramları	M. Esad Erkaya	Doktora	2015
Mi'racın Tasavvufî Boyutu: İsmail Hakkı Bursevî Örneği	Yusuf Bilal Kara	Y.Lisans	2015
Osmanlı Müfessirlerinden Mustafa Muslihiddin ve İhlas Suresi Tefsiri Adlı Eserinin İncelenmesi	Kamile Okulu	Y.Lisans	2015
Tefsîru'l - Ceylânî'de Nefs Kavramı	Emre Kantik	Y.Lisans	2015
Gazzâlî'nin İşârî Tefsir Metodu	T. Karakaya	Y.Lisans	2016
Hüsameddin Ali el-Bitlisî'nin Câmiu't-Tenzîl Ve't-Te'vîl İsimli Eserinden Al-i İmrân Sûresinin Tahkik ve Tahlili	Esmâ Çetin	Doktora	2016
İşârî Tefsir Geleneği Açısından Hüsameddin Ali El-Bitlisî ve Câmiu't-Tenzîl ve't-Te'vîl İsimli Tefsiri	Mehmet Selim Ayday	Doktora	2016
Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de İşârî Tefsir	Davut Ağbal	Doktora	2016
Âlûsî'nin Tefsirinin Mukaddimesindeki Görüşleri	Hamza Saleh Said	Y.Lisans	2017
Hüsameddin Ali Bitlisî'nin Câmiu't-Tenzîl ve't-Te'vîl Adlı Tefsirinin Zümer'den	Yaseen Kheder Ahmed	Y.Lisans	2017

Zuhurf'a Kadar Tahkiki			
Hüsamuddin Ali Bitlisî'nin Câmiu't-Tenzîl ve't- Te'vîl Adlı Tefsirinin Tevbe Suresinin Tahkiki	Awarah Abdulhamid Ali	Y.Lisans	2017
Hüsamuddin Ali Bitlisinin Câmiu t-Tenzil ve't- Te'vil Adlı Tefsirinin A'raf Suresinin Tahkiki	Muhialdin Mustafa Ahmad	Y.Lisans	2017
İbn Acîbe ve en-Nîsâbü'rî'nin İşârî Tevillerinin Mukayesesi (Kasas Sûresi Örneği)	İmad Abdulsalam Rajab	Y.Lisans	2017
İsmail Hakkı Bursevî'nin "Şerhu Tefsiri'l-Cüz'i'l-Ahîr Mine'l Kur'ân" Adlı Eserinin Tahkiki	Hasan Yersiz	Y.Lisans	2017
Necmuddîn el-Kübrâ'nın "Tefsîr-u Bahri'l-Hakâik" Adlı Tefsirinin İncelenmesi ve Tahkiki (Bakara 66 -253.)	Maarof Saida Bakr	Y.Lisans	2017
Necmuddîn el-Kübrâ'nın Tefsîr-u Bahri'l-Hakâik Adlı Tefsirinin İncelenmesi ve Tahkiki (Bakara 253. Ayetinden Âl-i İmran Suresi'nin Sonuna Kadar)	Safin Mustafa Azeez Azeez	Y.Lisans	2017
S. Konevî ve Molla Fenârî'nin Fâtîha Tefsirlerinin Metod ve Muhteva Yönünden Değerlendirilmesi	Fatih Çardak	Y.Lisans	2017
Seyyid Kutub'un "Fi Zilâli'l-Kur'ân" İsimli Tefsirinde Temel Bazı Tasavvufî Kavramlar	Eyüp İnce	Y.Lisans	2017
Sûflerin Gözünde Ashâb-ı Kehf	Halil Vırt	Y.Lisans	2017
Taharetle İlgili Âyetlerin İşârî Yorumları	M. Mehmetoğlu	Y.Lisans	2017
Tasavvufî Tefsîr Metodu ve Bâtînî Te'vîl Geleneğiyle Mukayesesi	Mehmet Zeki Süslü	Doktora	2017
دراسة وتحقيق من بداية سورة المجادلة الى نهاية سورة التحريم من جامع التنزيل والتأويل للشيخ حسام الدين علي بن البديسي	Rzgar Yaseen Saeed	Y.Lisans	2017
دراسة وتحقيق من بداية سورة الملك الى نهاية سورة المرسلات من تفسير (جامع التنزيل والتأويل) للشيخ حسام الدين بن علي البديسي المتوفى سنة (900هـ -1495م)	Fakhir Mohammed Marf	Y.Lisans	2017
Âlûsî'nin Rûhu'l-Meânî Tefsirinde Seyr u Sülûk	İbrahim Türkoğlu	Y.Lisans	2018
Bursevi ve Ruhul-Beyan Adlı Eserinde Kak Kavramı	Muzaffer İnneci	Y.Lisans	2018
İşârî Tefsirlerde Adab el-Bahru'l-Medîd Örneği	Hamit Demir	Y.Lisans	2018
Kur'an'da Mekân Kavramı ve İnsan-Mekân İlişkisi	Mehmet Cabir	Y.Lisans	2018

Mevlânâ'nın Mesnevî Adlı Eserinde Hz. Musa	Bilgihan Kalkan	Y.Lisans	2018
Molla Sadra'nın Kur'an Yorumu	M. Seyid Gecit	Doktora	2018
N. Ömer en-Nesefî'nin "et-Teyisir fi't-Tefsir" İsimli Eserinin Edisyon Kritiği ve Tahlili (Âli İmran Suresi)	Ahmet Balaban	Y.Lisans	2018
Şihâbüddîn Sühreverdî'nin Nuğbetü'l-Beyân Fî Tefsîri'l-Ku'rân Adlı Eserinin Yunus Suresinden İsrâ Suresine Kadar Tahkiki	Muhammet Musab Özden	Y.Lisans	2018
Ya'kûb Afvî ve Tefsir Anlayışı: Netîcetü't-Tefâsîr fî Sûreti Yûsuf Bağlamında	Emine Arabacı	Y.Lisans	2018
"Rûhu'l-Beyân" Tefsirinde Kur'an Kıssalarının İşârî Yorumu	Fatma Yasemin Pakdil	Y.Lisans	2019
Ebu İshak es-Sa'lebi ve İşârî Tefsir	H. Hüseyin Yeşil	Y.Lisans	2019
es-Sa'lebi'nin el-Keşf ve'l-Beyân'ında İşârî Tefsir	A. Avazbek Uulu	Y.Lisans	2019
Eskişehirli Osman Necâtî ve Osmanlıca Tefsîru'n-Necât İsimli Eserindeki Metodu	Merve Akıncıoğlu	Y.Lisans	2019
Fecr Sûresi'nin Rûhu'l-Meânî ve Rûhu'l-Beyân Adlı Tefsirlerden Karşılaştırmalı Tefsiri	İlhan Yılmaz	Y.Lisans	2019
İbn Acîbe el-Hasenî ve el-Bahru'l-Medîd Adlı Tefsirinde Ahkâm Ayetlerinin İşârî Yorumu	Ferhat Becer	Y.Lisans	2019
İbn Acibe'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufi Görüşleri	R. Emektar	Doktora	2019
İbn Acîbe'nin Tefsirinde Meşfet Kavramı	Aişe Berire Dağlı	Y.Lisans	2019
İbn Berrecân Tefsirinde İşârî Yön	Hamza Akkurt	Y.Lisans	2019
İşârî Tefsir Anlayışına Yöneltilen Eleştiriler	Ayşegül Balk	Y.Lisans	2019
İşârî Tefsir Bağlamında Hz. Musa ve Salih Kul kıssasının Tefsir ve Tevili	Enes Rençber	Y.Lisans	2019
Kara Çelebi Muhammed et-Tirevî ve Tefsir Yöntemi	Hasan Aydın	Y.Lisans	2019
Mahmut Toptaş'ın Tefsirinin Metod Açısından İncelenmesi	Fadime Buluç	Y.Lisans	2019
Mehmet Vehbi Efendi'nin Âyetleri İşârî Tefsir Metodu	Ayten Turhan	Y.Lisans	2019
Nahvin Tasavvufî Yorumu: İbn Acîbe Örneği	M.Yıldırım	Y.Lisans	2019
Rûhu'l-Beyân Tefsirindeki Yahudi ve Hristiyanlarla İlgili Ayetlerin Yorumu	Halil Buzlucan	Y.Lisans	2019
Rûzbihân el-Baklî'nin Tefsirindeki Metodu	Mehmet Demir	Y.Lisans	2019

Sûfi menâkıbnâmelerinde Âyet ve Hadislerin İşârî Yorumları	Cüveyriye İltuş	Doktora	2019
şeyh Yâkub Efendi'nin Neticetü't-Tefâsîr fî sûret-i Yûsuf Adlı Eserinde İşârî Yorumlar	Zeliha Berk	Y.Lisans	2019
Yusuf Suresinin Tasavvufi/İşârî Yorumu	Dilek Öz Bolat	Y.Lisans	2019
Abdülgani en-Nâblusî ve Tefsirciliği	M. Zahid Tığlıoğlu	Doktora	2020
Abdükerim Cîlî'nin Besmele şerhi	Ayşen Yörütken	Y.Lisans	2020
Bursevî'nin Tefsirindeki Usûlî ve Fikhî Görüşleri	Derviş Dokgöz	Doktora	2020
Ebû Tâlib el-Mekkî ve Gazâlî'de Rıza Anlayışı	Emine Olgun	Y.Lisans	2020
Hz. İşâ'da Zühde ve Diğer Tasavvufi Unsurlar	Funda Olgun	Y.Lisans	2020
İbn Acİbe'nin Tefsirinde Hz. Peygamber'i Tasvir Eden Âyetlerin Zâhirî ve İşârî Yorumu	Muhammed Said Hatipoğlu	Y.Lisans	2020
İ. Hakkı Bursevi'nin Tefsirinde Muhabbet	Merve şahin	Y.Lisans	2020
İsmâil Rusûhî Ankaravî ve tefsir anlayışı	Kazım Gül	Y.Lisans	2020
İsmâil Rûsûhî Ankaravî'nin Câmîu'l-âyat'ı : Metin-İnceleme (Vr. 96b-179b)	Ümmüğülsüm Tokgöz	Y.Lisans	2020
İşârî Tefsirlerin Kur'ân'da Bahsedilen Maddî Nimetleri Yorumlama Biçimi (Tüsterî, Sülemî, Kuşeyrî Örneği)	Muhammed Göçer	Y.Lisans	2020
Kur'an-ı Kerim'de Uzlet Olgusu	Bedir Aydın	Y.Lisans	2020
Kur'an'da Hidayet Teolojisi	Yusuf Akbaş	Doktora	2020
Kur'ân'daki Musa-Hızır Kıssasının İbnü'l-Arabî Yorumu	Zeynep Temel	Y.Lisans	2020
Kuşeyrî'nin Letâifü'l-İşârât Adlı Tefsirindeki Hadislerin Tahrîc ve Değerlendirilmesi (Fâtiha ve Bakara Sûreleri)	Server Akın	Y.Lisans	2020
Muhyiddîn İbn Arabî'nin Âlûsî'nin Rûhu'l-Meânî Tefsirinde Geçen Bazı Görüşlerinin Analizi	Mehmet Ali Ulaş	Y.Lisans	2020
Ruhu'l Beyân'da Peygamber Mucizelerinin Tasavvufî Yorumu	Dilekgül Yüksel	Y.Lisans	2020
منهج السلمى في تفسيره	Azad Aziz Braim	Y.Lisans	2020
Abdulkâdir Geylânî'nin Fethu'r-Rabbânî Adlı Eserinde Âyetlere Verdiği İşârî Yorumlar	Esra Özdeş	Y.Lisans	2021
Bursevî ve İbn Acİbe'nin İşârî Tevillerinin Mukâyesesi (Yûsuf Sûresi Örneği)	Kadir Yılmaztürk	Y.Lisans	2021
Hz. Mûsâ-Hızır (as) Kıssası'nın Tasavvufî	Muzaffer	Doktora	2021

Yorumu	Ertuğrul		
Gazâlî'nin İhyâü Ulûmî'd-Dîn Adlı Eserinde Riyâ ve İhlâs	Naci Bal	Y.Lisans	2021
İsmail Hakkı Bursevî'nin Ruhü'l Beyân Adlı Tefsîrinde Tasavvufî Ahlâk Anlayışı	Emin Can Kanlı	Y.Lisans	2021
İsmâil Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân Adlı Eserinde Tefekkür Kavramı	Abdurrahman Halil Can	Y.Lisans	2021
Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin Vahdet-i Vücut Düşüncesinin Âyetleri Tefsirindeki Yeri	Yasemin Köker	Doktora	2021
Muhyiddîn İbnü'l-arabî'nin Kur'ân İlimlerine Yaklaşımı: el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye Örneği	Hasan İslam Sak	Doktora	2021
Necmuddin Ömer en-Nesefî'nin "et-Teysîr fi't-Tefsir" İsimli Eserinde Şûrâ ve Zuhruf Sûreleri'nin Edisyon Kritiği ve Tahlili	Ayetullah Adanır	Y.Lisans	2021
Ruhu'l-Beyân Tefsirinde Yusuf Suresinin Tefsiri	Sakine Eren	Y.Lisans	2021
Şeyh İsmail Ankaravî'nin müstakil "Nur Âyeti" Tefsiri: Misbâhu'l-Esrâr Adlı Eseri	Mehmet Kaan Karaköse	Y.Lisans	2021
Tasavvufî Tefsirlerde Ulü'l-azm Peygamberler	Selim Çakıroğlu	Doktora	2021
Tüsterî Tefsirindeki Tasavvufî Yorumlar ve Bunların Bakî, Bursevî Tefsirleriyle Mukâyesesi	Eyüp İnce	Doktora	2021
قصة موسى والرجل الصالح في تفسير الدراية والإشارة	Ibrahim Ahmad	Y.Lisans	2021
تفسير القرآن لشمس الدين محمد الشَّهير بالمصريِّ الشَّافعيِّ المتوفى ٨٩٣هـ السورتي الرَّعد وإبراهيم دراسةً وتحقيقاً	Jamal Abdullah Issa Issa	Y.Lisans	2022
مفهوم الاعتصام في تفاسير التراية والإشارة دراسة تحليلية مقارنة	Saman Sadeq Smail	Y.Lisans	2022
تفسير سورة الفاتحة المسمى: مفتاح الفاتحة للشيخ حبيب بن علي بن إلياس، (ت 920 هـ). (دراسة وتحقيق)	Intisar Majeed Fadhl	Y.Lisans	2022
Âhîret Diyaloglarını Tasvir Eden Âyetlerin Râzî ve Bursevî Tefsirlerinde Karşılaştırılması	Akif Köse	Y.Lisans	2022
Karamânî Tefsîrinin Tahkîk ve Değerlendirilmesi (Yusuf, er-Ra'd, İbrahim, el-Hicr ve en-Nahl Sûreleri)	Abdulhafedh Saeed Hammo Alhajj	Doktora	2022
Ahmed el-Karamânî tefsîrinin tahkik ve Değerlendirilmesi (Mâide, En'âm, A'râf, Enfâl Sûreleri)	Abdullah Vargeloğlu	Doktora	2022
Ahmed el-Karamânî Tefsîrinin Tahkîk ve Değerlendirilmesi (Tevbe, Yûnus, Hûd	Mustafa Topcu	Doktora	2022

Sûreleri)			
Ebû Abdurrahman es-Sülemî ve Tasavvufî Görüşleri	Hatice Karadeniz	Doktora	2022
et-Tefsîru'l-Hadîs ve Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri Adlı Eserlerdeki Metotların Karşılaştırılması	Cihad Akkoyun	Doktora	2022
Razi'nin Mefatihü'l-Gayb Eserindeki İşârî Tefsiri	Samar Shammarı	Y.Lisans	2022
İmam Gazâlî'nin İhyâ'ü Ulûmi'd-Dîn Adlı Eserinde Günah Olgusu	İlhan Güleç	Y.Lisans	2022
İsmail Ferruh ve Tefsiru'l-Mevâkıb Adlı Eseri	Fatma Aydın	Y.Lisans	2022
İsmail Hakkı Bursevî'nin Rûhu'l-beyân Adlı Tefsirinde Kevni Âyetlere Yaklaşımları	Ömer Karaca	Y.Lisans	2022
İsmâil Rusûhî Ankaravî'nin Câmî'u'l-Âyât'ı Metin-İnceleme (Vr.1a-53b)	Mehmet Salih Deniz	Y.Lisans	2022
İsmâil Rusûhî Ankaravî'nin Câmîu'l-Âyât'ı Metin-İnceleme (vr. 54a-125b)	Mehmet Subaşı	Y.Lisans	2022
Kehf Suresinin Tasavvufî Yorumu	Gamze Yücel	Y.Lisans	2022
Kur'an Âyetleri Işığında Nefs ve Şeytan Kavramları	Muhyettin Polat	Doktora	2022
Kur'an Kıssalarıyla İlişkili Bazı Tasavvufî Kavramların Celâl Ve Cemâl Tecellileri Bağlamında Değerlendirilmesi	Zeynep Duran	Y.Lisans	2022
Kur'an'da Güzellik ve Çirkinlik	Rıdvan Sanur	Doktora	2022
Kur'an'ın Kâfirlerle İlgili Temsilleri Hakkında İşârî Yorumlar	Yasemin Çelikkaya	Y.Lisans	2022
Letâifu'l-İşârât'taki Kur'an Kıssalarının Tasavvufî Açısından Değerlendirmesi	İnayet Çakabay	Y.Lisans	2022
Maide Suresinde temizlik el-Bahru'l-Medîd Tefsiri Örneği	Leyla Yılmaz	Y.Lisans	2022
Mevdûdî'nin Tasavvuf ve Nefs Tezkiyesi Hakkındaki Görüşleri	Yakup Küçükkdal	Y.Lisans	2022
Mevdudî'nin Tefhimü'l-Kur'an isimli Tefsirinde Tasavvufî Kavram ve Konuların Değerlendirilmesi	Sümeyye Elban	Y.Lisans	2022
Meybûdî'nin Keşfü'l-Esrâr ve Uddetü'l-Ebrâr Adlı Tefsirinin Ulûmu'l-Kur'an Açısından İncelenmesi	Sanaullah Habib	Y.Lisans	2022
Ömer Çelik'in Hakkın Daveti Adlı Tefsirinin İşârî Yönden İncelenmesi	Hüseyin Selman Altın	Y.Lisans	2022
Roger Garaudy'nin Bazı Kur'ani Meseleleri	Yusuf Okumuş	Y.Lisans	2022

Yorumlaması			
Rûhu'l-Beyân Tefsirinde Esmâ-i Hüsnâ Yorumu	Ubeyde Canl	Y.Lisans	2022
Sûflerin İbadetlerle İlgili Ahkâm Ayetlerine Yaklaşımı	Mustafa Aydın	Doktora	2022
تحقیق درة البيضاء تفسیر سورة يوسف أول 21 آية الإمام أبو حامد محمد الغزالي (رحمه الله)	M. Saleh	Y.Lisans	2022
Tasavvufî Tefsir Perspektifinden Allâh Sevgisi ve Allâh Korkusuna Bakış	Nevzat İnci	Y.Lisans	2022
Tefsir Tarihi Açısından Fas'ta İşârî Tefsir Ekolü	Sevgi Demirkale	Y.Lisans	2022
Yûsuf Sûresinin İşâri Tefsiri	Nabi Sabuncu	Y.Lisans	2022
أثر علوم البلاغة في التفسير الإشاري (دراسة موضوعية)	Ali Aljamo	Y.Lisans	2022
إشارات الإمام البقاعي لمعالم التزكية في سورتي البقرة وآل عمران من خلال كتابه نظم الدرر في تناسب الآيات والسور	Mohammed Saad Sabaawi	Y.Lisans	2022
الاتجاه الصوفي في التفسير المعاصر بين القبول والرد دراسة تطبيقية	M.Abdulselam	Y.Lisans	2022
تحقیق سورة الأنعام من التفسير المسمى جامع التنزيل والتأويل لحسام الدين علي البدليسي	Riyad Dokarlı	Y.Lisans	2022
تحقیق مخطوط "هذه رسالة شريفة في الكلام على آيتي الوضوء والتنيم" لبرهان الدين المأموني آية النساء، من اللوح رقم 3-38	Wisam Abed Busudah	Y.Lisans	2022
تفسير القرآن الكريم لشمس الدين الشافعي المصري المتوفى سنة 896 هـ "سوره يوسف" دراسة وتحقيق	Ahmed Abed Abdullah	Y.Lisans	2022
تفسير القرآن لشمس الدين محمد الشَّهير بالمصري المقدسي الشَّافعي، من أول سورة الصَّف إلى نهاية سورة الملك دراسة وتحقيقاً	Imad Dheyab Hannoonee	Y.Lisans	2022
منهج الألوسي في القصص القرآنية في تفسيره روح المعاني "سورة الكهف أنموذجاً"	Ahmed Lateef Ghafour	Y.Lisans	2022
التفسير الإشاري ودوره في تقويم السلوك الإنساني (دراسة تحليلية لنماذج من التفاسير في العصر العباسي)	Ömer Alali	Doktora	2023
Abdulkarîm Kuşeyrî, İbn Gânim el-Makdisî ve Abdulkâdir Kûhenî Örneğinde Tasavvuf-Nahiv İlişkisi	Halil İbrahim Çelik	Y.Lisans	2023
Bursevi'nin Rûhu'l-Beyân Tefsirinin Kur'an İlimleri Bağlamında Değerlendirilmesi	Sıla İskeçeli	Doktora	2023
Ebü'l-Leyş Semerkandî ve Tasavvuf Anlayışı	Kübra Mıcık	Y.Lisans	2023
Ebü'l-Hasan el-Bekrî ve Tasavvufî Görüşleri -Teshîlü's-Sebil fî Fehmi Me'ani't-Tenzîl" Adlı Tefsiri Bağlamında	Hüseyin Arslan	Y.Lisans	2023
Fatiha'nın Sırlarına Giden Açık Yollar – el-Yamani	Radhwan Alı	Y.Lisans	2023
Gazâlî'nin İşârî Tefsir Anlayışı	Mehmet Dağ	Doktora	2023

İbn Acîbe'nin Bahru'l-Medîd Tefsirinde Kur'an Mesellerinin Zâhirî Ve İşârî Yorumu	Elif Kara Kurtuluş	Y.Lisans	2023
İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Tasavvufa Yaklaşımı	Mustafa Edis	Doktora	2023
İsmâil Hakkı Bursevî'nin Tefsirinde Ahkâmü'l-Kur'ân	Ahmet Öztürk	Doktora	2023
İşârî Tefsirlerde İnsan	Hamza Cavlak	Y.Lisans	2023
İşârî Tefsirlerde İnsan-I Kâmil	Berna Husrevoğlu	Y.Lisans	2023
İşârî Tefsirlerde Kevnî Âyetlerin Yorumlanması: el-Bahru'l-Medid Tefsiri Örneği	Lokman Aydın	Y.Lisans	2023
Kur'ân İlimleri Açısından Karamânî'nin Tefsiru Kur'ân'ı	Sema Ünal	Doktora	2023
Kurân Bağlamında Tasavvufî Şiirde Can ve Ruh Algısı: Niyâzî-i Mısrî Divanı Örneği	Eyüp Yıldırım	Y.Lisans	2023
Lütfullah el-Erzurûmî'nin 'Râmûzu't-Tahrîr ve't-Tefsîr' (294-436 Varak) Adlı Eserinin Tahkiki	Khaled Al Hout.	Y.Lisans	2023
Niyâzî Mısrî ve İşârî Tefsir Açısından Eserleri	Sabahat Saylık	Doktora	2023
Ömer en-Nesefî ve et-Teysîr fi't-tefsîr'i	Muhammet Çol	Doktora	2023
Risale-i Nur'da İşârî Te'vil	Adem Cırık	Doktora	2023
Sülemî'nin Hakâiku't-tefsiri ile Kuşeyrî'nin Letâifü'l-işârât'ında Tasavvufî Kavramların Mukayesesi	Faysal Yıldırım	Doktora	2023
Şemseddin Muhammed el-Mısrî eş-Şafîî'nin Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azim'inin Tahlil ve Tahkiki (el-Hadid Suresinin Başından el-Mümtehine Suresinin Sonuna Kadar)	Sundus Hayder Merie Alfarhad	Y.Lisans	2023
Tasavvuf Kültüründe Hz. Süleyman	Seybetullah Yüce	Y.Lisans	2023
Tasavvuf Literatüründe Hz. Mûsâ	Mevlüt Mencük	Y.Lisans	2023
الفيض القدسي في فضل آية الكرسي لمحمد بن أبي الحسن البكري دراسة وتحقيقاً	Muhammed Hayr Şazeli	Y.Lisans	2023
تفسير القرآن لأبي حامد شمس الشافعي(ت893هـ) سورة النحل دراسة وتحقيقاً	Jnan Sagar Gharbı Gharbı	Y.Lisans	2023
تفسير القرآن للمصري شمس الدين محمد الشافعي(ت بعد 896هـ) من أول سورة القصص إلى نهاية سورة العنكبوت دراسة وتحقيقاً	Abduljaleel Khalid Abed Abed	Y.Lisans	2023
تفسير القرآن لشمس الدين بن عبد الرحمن أبو حامد الشهير بالمصري المقدسي الشافعي، المتوفي سنة 398هـ من أول سورة الفتح إلى نهاية سورة الطور دراسة وتحقيقاً	Saad Rashıd Salih Salih	Y.Lisans	2023

حاشية عمر روشني ضياء الدين الايديني (ت:892هـ) على تفسير البيضاوي من سورة الفرقان إلى سورة القصص (دراسة وتحقيقاً)	Naseer Mustafa Abdulkareem	Y.Lisans	2023
المصري الشافعي (ت:896هـ) سورة الإسراء دراسة وتحقيقاً	Ammar Kanaan Ahmed Ahmed	Y.Lisans	2023
محمد بن قرقماس وتفسيره "نثر الجمان من فتح الرحمن" (سورة البقرة) تحقيقاً وتحليلاً	Aıbıbula Maimaitiming	Y.Lisans	2023

Sonuç

Ayetlerin batınî/derûnî anlamlarına odaklanan tasavvuf ehlinin kaleme aldığı bir tefsir türü olan işârî tefsir, tarihten günümüze önemli bir yekûna ulaşmış ve müstakil bir tefsir ekolü olarak literatürde yerini almıştır. Tasavvuf ehlinin gerek yazmış oldukları işârî tefsirler, gerekse çeşitli eserlerinde ayetlere vermiş oldukları derûnî anlamlar birçok farklı alandan akademisyenin ilgisini çekmiş ve bu alana dair yapılan akademik çalışmalarda son yıllarda ciddi bir artış olmuştur. İşârî tefsir alanının disiplinler arası çalışılması bu alandaki literatür taramasını güçleştirmekte ve belirli yazarlar ve eserleri üzerine çalışmaların yoğunlaşarak alana panoramik açıdan bakmak zorlaşmaktadır.

1925-2023 yılları arasını kapsayan bu çalışmada Türkiye’de işârî tefsir alanında yazılan akademik çalışmaların bibliyometrik bir analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucuna göre 217 lisansüstü tez, 197 araştırma makalesi, 63 telif kitap, 23 sempozyum bildirisi, 7 kitap incelemesi, 1 derleme, 1 düzeltme ve 1 değerlendirme makalesi tespit edilmiştir. Ayrıca 7 farklı kitapta birer tane de işârî tefsir konulu makaleye yer verilmiştir. Geniş bir zaman dilimine dair yapılan bu çalışmada işârî tefsir alanında kaleme alınan akademik çalışmaların yaklaşık %30’unun son 4 yıla (2020-2023) ait olduğu tespit edilmiştir. Son 10 yılda açılan ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinin sayılarının 4 kat artması ve akademik çalışmalarda hızla gelişen teknolojik imkanlardan daha fazla istifade edilmesi şüphesiz bunun en önemli sebeplerindedir.

İşârî tefsir konulu akademik çalışmaların %52’si tefsir, %24’ü tasavvuf ve %24’ü geri kalan bilim dalları altında çalışılmıştır. Akademik dergilerde yayınlanan işârî tefsir konulu araştırma makalelerinin ise sadece %8’i çift yazarlı olarak kaleme alınmıştır. Buna göre alandaki ortak çalışma kültürünün henüz yaygınlaşmadığı gözükmektedir. Ortak yazarlı çalışmalar problemin tespiti ve çözümlerin sunulmasında araştırmacıların farklı bakış açıları ve tecrübelerinin çalışmaya dahil olmasına imkan sağlanmaktadır. İşârî tefsir çalışmaları ise farklı alanlardaki araştırmacıların ortak çalışmalar yapabileceği bir çalışma sahasıdır.

İşârî tefsir konulu çalışma yapan araştırmacıların en çok zorlandığı nokta literatür taramasıdır. Nitekim ayrı ayrı iki binli sayıları geçen tefsir ve tasavvuf alanındaki lisansüstü tezlerin teker teker incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada işârî tefsir konulu tezlerin kronolojik bir listesi verilmiştir. Bu sayede araştırmacılar bu alandaki yapılan tezlerin bilgisine daha net ulaşabileceklerdir. Ayrıca son yıllarda hızla

artan işârî tefsir konulu telif kitapların tespiti de birçok farklı yayınevinden basılması sebebiyle araştırmacıların gözünden kaçmaktadır. Bu sebeple alandaki yayınlanan kitapların da bir listesi sunulmuştur.

İşârî tefsir alanında yapılan çalışmalarda araştırmacılar çoğunlukla herhangi bir müfessirin veya sûfinin eserindeki ayetlere verdiği işârî manalar üzerine yoğunlaşmışlardır. Nitekim çalışmaların yaklaşık %66'sı bu türde kaleme alınmıştır. Ancak buradaki çalışmaların da birçoğu belirli eserler üzerinde toplanmıştır. Bu nedenle bu alanda yazılan tefsirlerin tam listesi araştırmada sunularak yeni çalışmalara zemin hazırlamak hedeflenmiştir. Özellikle bu tefsirlerin yanında Osmanlı döneminde kaleme alınmış yazma halinde bulunan yüzlerce işârî ayet ve sure tefsir risaleleri bulunmaktadır. Bu eserlere dair akademik düzeyde yapılacak tahkik ve inceleme çalışmalarının Osmanlı dönemindeki toplumsal ve dini hayatın anlaşılmasına katkı sunacağı muhakkaktır.

Araştırmada kullanılan bibliyometrik analiz yönteminde nicel ve nitel veriler üzerinden ayrıntılı alan değerlendirmesi yapılarak araştırmacılara doğru çalışma yöntemi tespitinde kolaylık sağlanmıştır. Nitekim bu çalışmada işârî tefsir alanında birçok değerlendirme ve yeni çalışma önerilerinde bulunulmuştur. Bu tarz analiz çalışmalarının sayılarının artmasıyla özellikle İslami ilimler alanında çalışma yapan araştırmacılar için bir yandan yayın öncesindeki literatür çalışma safhası kolaylaşacak diğer yandan ise aynı konudaki yayın tekrarlarının önüne geçilmiş olacaktır. Herhangi bir konu üzerinde araştırma yapacak yazar o alanın analiz raporuna anlık ulaşarak doğru çalışma yöntemini belirleyebilecektir.

Kaynakça

- Abay, Muhammed vd. (ed). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Kur'an Tefsirine Hizmetleri*. İstanbul: Ensar, 2012.
- Archambault, Éric - Étienne Vignola Gagné. *The Use of Bibliometrics in the Social Sciences and Humanities*. Montreal: Social Sciences and Humanities Research Council of Canada (SSHRCC), 2004.
- Bowen, Glenn A. "Document Analysis as a Qualitative Research Method". *Qualitative Research Journal* 9/2 (2009), 27-40.
- Broadus, R. N. "Toward a Definition Of "Bibliometrics". *Scientometrics* 12 5-6 (1987), 373-379.
- Buğan, Mehmet Fatih. "İslam Ekonomisi ve Finansı Alanyazının Bibliyometrik Analizi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 26 (2021).
- Derviş, Hamit. "Bibliometric Analysis Using Bibliometrix an R Package". *Journal of Scientometric Res.* 8/3 (2019), 157. <https://doi.org/10.5530/jscires.8.3.32>
- Erünsal, İsmail vd. *İlahiyat Fakülteleri Tezler Kataloğu III*, 1953-2015. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Gauthier, Éline. *Bibliometric Analysis of Scientific and Technological Research: a User's Guide to the Methodology*. Kanada: Science and Technology Redesign Project, 1998.
- Gaviria-Marin, Magaly vd. "Twenty Years of the Journal of Knowledge Management: a Bibliometric Analysis". *Journal of Knowledge Management* 22/8 (2018),1655-1687. <https://doi.org/10.1108/JKM-10-2017-0497>
- Gerring, John. "Qualitative Methods". *Annual Review of Political Science* 20 (2017), 15-36.
- Güneş, Adem. "Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Tarafından Yayınlanan Dergilerde Yer Alan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Analiz". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 22/3 (2018), 1537-1561.
- İnce, Eyüp. *Tasavvuf Literatürü- Tasavvufî Kaynaklar & 2015-2023 Yılları Arasında Yapılan Akademik Çalışmalar* İstanbul: Kitabı, 2023.
- Kara, Ömer. *Tefsir Akademisyenleri Kataloğu*. Ankara: Kurav Yayınları, 2007.
- Namlı, Ali. *Türkiye Akademik Tasavvuf Araştırmaları Bibliyografyası*. İstanbul: Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı İlmi Araştırmalar Merkezi Yayınları, 1996.
- Sobi, Elif. "2010-2020 Yılları Arasında Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi -Sayısal Değişimler ve Sonuçları". *İlahiyat* 6 (2021).
- Tarakçı, Betül. "Osmanlı Modern Dönem Tasavvuf Literatürü Biyo-Bibliyografik Bir Deneme (1812-1925)". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 16 (2020) 31-32.
- Turan, İbrahim. "Türkiye'de İlahiyat Eğitimi: İstihdam Alanı-Program İlişkisi Üzerine Değerlendirme". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2017), 59-77.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Anabilim Dalı İsmine Göre Öğretim Elemanı Sayıları Raporu. Erişim 29 Nisan 2024. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Zeleznik, Danica vd. "a Bibliometric Analysis of the Journal of Advanced Nursing 1976-2015". *Journal of Advanced Nursing* 73/10 (2017), 2407-2419.